

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА
СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

Факультет хореографічного мистецтва
Кафедра народної хореографії

ЗРАЗКИ НАРОДНОЇ ХОРЕОГРАФІЇ

Конспект лекцій

для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
спеціальності 024 Хореографія
освітньої програми Народна хореографія

**УДК 793.31(042.4)
3-89**

Друкуються за рішенням науково-методичної ради ХДАК
(протокол № 5 від 18.11.2024 р.)

Рецензенти:

Ірина МОСТОВА, кандидат мистецтвознавства, декан факультету хореографічного мистецтва ХДАК.

Наталія СЕМЕНОВА, кандидат мистецтвознавства, завідувач кафедри сучасної та бальної хореографії факультету хореографічного мистецтва ХДАК, доцент.

Укладачі: Каріна ОСТРОВСЬКА, завідувач кафедри народної хореографії, доцент; **Катерина БОРТНИК**, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри народної хореографії, доцент.

3-89 Зразки народної хореографії : конспект лекцій для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, спец. 024 «Хореографія», освітньої програми «Народна хореографія» / М-во культури та стратег. комунікацій України, Харків. держ. акад. культури, Ф-т хореогр. мистецтва, Каф. народної хореографії ; уклад.: К. В. Островська, К. В. Бортник. – Харків : ХДАК, 2024. – 86 с.

Навчальна дисципліна «Зразки народної хореографії» знайомить з життєвим та творчим шляхом видатних балетмейстерів України та світу, кращими зразками з репертуару професійних хореографічних колективів; покликана сформуванню вміння методично, технічно, емоційно-виразно та стилістично-вірно опанувати спадщину хореографів України, країн пострадянського простору і Західної Європи; має міждисциплінарні зв'язки з курсами «Мистецтво балетмейстера», «Народно-сценічний танець та методика його викладання», «Український народний танець та методика його викладання», «Класичний танець та методика його викладання».

Дисципліна розрахована на здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, слухачів системи підвищення кваліфікації та післядипломної освіти.

УДК 793.31(042.4)

© Харківська державна академія культури, 2024

© Островська К. В., 2024

© Бортник К. В., 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Лекція 1. Павло Вірський – чародій українського народно-сценічного танцю	5
Лекція 2. Гуцульський танець на професійній сцені (творчість Ярослава Чуперчука та Володимира Петрика)	17
Лекція 3. Степова криниця Анатолія Кривохижи	30
Лекція 4. Закарпатські джерела Клари Балог та Михайла Суслікова	32
Лекція 5. Мирослав Вантух та народно-сценічний танець сучасності	37
Лекція 6. Хореографічна поезія Бориса Колногузенка	42
Лекція 7. Народно-сценічний танець на початку XXI ст. Створення Національної хореографічної спілки України	51
Лекція 8. Провідні фестивалі та конкурси з народної хореографії в Україні	53
Лекція 9. Володимир Курбет – корифей Молдавського танцю.	56
Лекція 10. Видатні хореографи Грузії.	60
Лекція 11. Хореографічна спадщина країн Прибалтики	67
Лекція 12. Балетмейстерські досягнення Хореографів Західної Європи	78

ВСТУП

Конспект лекцій з дисципліни «Зразки народної хореографії» для освітньої програми «Народна хореографія» розроблений відповідно до місця та значення дисципліни за структурнологічною схемою, передбаченою освітньо-професійною програмою. Змістовність тем визначена для мінімальної кількості годин за стандартом.

Вивчення програмних матеріалів предмета «Зразки народної хореографії» базується на взаємодії з іншими мистецтвознавчими та спеціальними дисциплінами. Під час вивчення дисципліни студенти знайомляться зі спадщиною видатних хореографів України та світу; осмислюють та аналізують репертуар видатних колективів народно-сценічного танцю різних країн світу; відрізняють стилістичні особливості та манеру виконання танців різних народів; визначають особливості костюмів та їх вплив на манеру виконання танців; вивчають специфіку проведення всеукраїнських та міжнародних конкурсів і фестивалів за участю провідних колективів України та інших держав.

Засвоєні на достатньому рівні знання та вміння сприятимуть формуванню виконавської техніки, дозволять створювати авторські танці, які будуть базуватися на досвіді видатних хореографів народно-сценічного танцю..

Здобувач підвищує свою здатність мобільно засвоювати нові репертуари в різних танцювальних жанрах, а також підсилює власну здатність до адаптації у рамках нових вимог до техніки та методики виконання танцювальних рухів.

Розділ 1. Теорико-методичне осмислення спадщини видатних хореографів України

Лекція 1

Тема 1. Павло Вірський – чародій українського народно-сценічного танцю

План

1. Навчання в Одеському музично-драматичному інституті та в Московському хореографічному технікумі імені Луначарського.

2. Робота артистом балету та балетмейстером в оперних театрах Одеси, Москви, Харкова, Києва та інших міст.

3. Створення в Україні першого професійного ансамблю народного танцю.

4. Робота головним балетмейстером ансамблю пісні і танцю Радянської Армії ім. О.В. Олександрова (1943-1955 рр.).

5. Особливості творчого методу і стилю роботи П. Вірського.

6. Хореографічні композиції П. Вірського – золотий фонд національного хореографічного мистецтва.

Основний зміст

Є люди, про яких кажуть - “цікаві”, “змістовні”. Але не у кожного з них є уподобання, прагнення, що становлять зміст їхнього життя. Павло Павлович Вірський назавжди, органічно і неподільно зв'язав себе з хореографічним мистецтвом. Саме тут на повну силу розкривається його багатогранна самобутня індивідуальність.

Вірського називають поетом українського народного танцю. Якщо погодитись з таким визначенням творчих спрямувань видатного балетмейстера, то не можна не зазначити, що це поет багатоплановий і рівноцінно

талановитий в кожному з обраних жанрів. Він дослідник українського народного танцю, який зумів простежити найголовніші тенденції його розвитку, щоб перенести потім танець на сцену таким несподіванно новим і співзвучним ритмам епохи.

Павло Павлович Вірський народився в Одесі в 1905 р. Майже, тому його мистецтво назавжди лишилося пронизане таким теплим, радісним промінням, насичене такими яскравими фарбами. Вже за малих років він набув звичок і нахилів, які визначили йому шлях до танцювального мистецтва. У жовтні 1917р. В Одесі при консерваторії почав діяти хореографічний відділ під керуванням професора В.Преснякова, відомого знавця своєї справи, викладача в імператорській балетній школі і артиста балету Маріїнського театру. Він працював там разом із багатьма видатними діячами російського балету: М.Фокін, М.Петіпа, А.Павловою, Т.Карсавіною та іншими, які ствердили всесвітню перевагу російського балетного театру. Згодом Пресняков очолив клас балету в Одеському музично-драматичному інституті. Вірський закінчив цей інститут у 1927р. Під час навчання він вже систематично й наполегливо вивчає українське хореографічне мистецтво. Це давалося нелегко бо тоді не було підручників з українського танцю, окрім хіба що книги В.Верховинця. Тож майбутньому хореографові випало студіювати праці з історії культури народу, вивчати в повсякденні його побут і звичаї.

Вірський прагне створити оригінальні українські балети. Він шукає однокумців. І з цією метою їде до Москви в хореографічний технікум ім. А.Луначарського, де збагачує свої знання, накопичує артистичний досвід. Технікум відіграв помітну роль у формуванні поглядів Вірського на мистецтво. Тут він глибоко засвоїв теоретичні основи, необхідні для творчої роботи балетмейтера.

Тут він знайомиться з Миколою Болотовим — майбутнім співавтором танцювальних полотен. Після закінчення технікуму Вірський повертається до Одеського оперного театру. Працює солістом балету, а далі — балетмейтером. Під час роботи в рідному місті Павло Павлович зустрівся з видатним російським хореографом — Кас'яном Голейзовським, глибоким знавцем класичної спадщини і народного танцю, сміливим шукачем нових пластичних форм. Експерименти одного з найкрупніших майстрів московського Великого театру, співпраця з ним запалила в серці молодого українського артиста потяг до балетмейтерської творчості. І в 1928р. Вірський дебютує на рідній Одеській сцені як балетмейтер постановник балету “Червоний мак” Р.Глієра (виставу було здійснено разом з М.Болотовим).

Йдуть роки. Слава про творчі успіхи молодого балетмейстера і танцюриста рознеслась по всій нашій країні. Митця запрошують працювати до Москви, Харкова, Києва, Дніпропетровська та інших міст. За дев'ять років балетмейтерської роботи П.Вірський у співавторстві з М.Болотовим поставив ряд найрізноманітніших за змістом і формою класичних балетів: “Лебедине озеро” П.Чайковського, “Раймонда” О.Глазунова, “Есмеральда” Ц.Пуні, “Корсар” А.Адана, “Міщанин з Тоскани” В.Нахабіна, “Чорне золото” В.Гомоляки тощо. Ці постановки не являли собою переспів відомих робіт старих майстрів, а відзначалися пошуками своєї мови у балетному мистецтві. Під час підготовки до першої декади української літератури у Москві у 1936р. П.Вірському та М.Болотову було доручено поставити укрїнські народні танці в опері “Запорожець за Дунаєм” С.Гулака-Артемовського. Балетмейтери мали створити танці, які б не тільки внесли в оперний спектакль національний колорит, а й допомогли глибше розкрити і донести до глядача зміст цього твору. З цим завданням вони

справилися блискуче. Танці стали органічною складовою частиною спектаклю.

Від тоді в серці атриста живе незвичайний інтерес до створення українського сценічного танцю. І через рік (у квітні 1937р.) П.Вірський разом із М.Болотовим, з невеликими труднощами, в складних умовах тих часів, організують перший в Україні професійний ансамбль танцю. Поруч з натхенником нового діла стали блискучими виконавцями народних танців Микола Іващенко, балетмейтери Борис Таїров та Іван Курилов, художник Анатолій Петрицький. Їх внесок у становленні колективу важко переоцінити.

Український ансамбль народного танцю дуже швидко стає популярним і улюбленим колективом. Але початок Великої Вітчизняної війни прервав творчу роботу колектива. П.Вірський почав керувати танцювальною групою ансамблю пісні і танцю Київського військового округу. За видатні заслуги в галузі розвитку хореографічного мистецтва талановитому балетмейстерові у 1942р. було присвоєно почесне звання заслуженого артиста Української РСР. З 1943р. по 1955р. Вірський був головним балетмейстером ансамблю пісні і танцю Радянської армії ім. А.В.Александрова. За короткий час балетмейстер створив ряд блискучих солдатських танців, хореографічних композицій і картин: “Камаринська”, “Козача кавалерійська”, “Солдатський перепляс”, ”Російський перепляс” та інші. Деякі з них (“Солдатський перепляс”, “На привалі”) увійшли до золотого фонду хореографічного репертуару ансамблю, стали своєрідною класикою.

П.Вірський відіграв велику роль в житті танцювальної групи ансамблю. З його діяльністю пов’язано формування стилю, виконавчої манери колективу. Цікава танцювальна лексика, технічність, віртуозність, вмілий підбір виконавців — все це з’явилося завдяки зусиллям П.Вірського.

Але не лише солдатські танці привертали увагу балетмейстера. Все ж таки думка про український ансамбль танцю не залишає митця. Тому у 1955р. Вірський повертається на Україну, де очолює Державний ансамбль танцю Української РСР (таку назву мав колектив на той час). З цього часу в діяльності ансамблю розпочинається новий етап. Вимогливий до себе і до виконавців митець став долати все, що заважало творчому зростанню колективу. Налагоджувалась дисципліна, вдосконалювалась виконавська майстерність. До приходу П.Вірського в ансамбль серед шикокіх шкіл громадськості і серед артистів ансамблю панувала думка, що програма, бопудована тільки з українських танців не може зацікавити глядача. Однак завдання ансамблю полягало саме в розвитку, збагаченні та популяризації уквінського народного хореографічного мистецтва.

Вирішуючи ряд важливих організаційних питань, видатний хореограф проявив себе яскравою творчою індивідуальністю. Вже в перших постановках позкрилися талант і новаторство Вірського. Більшість танцювальних номерів, поставлених балетмейстером привертали увагу не тільки богатством і ріхноманіттям хореографічної лексики, вмiлим використанням фольклорних рухів, але й чiткістю композиційної, драматургічної побудови, стройністю сюжету, створенням пластичних виразних характерів. П.Вірський старанно і досконало вивчав тенцювальний фольклор. Кожна із областей України багата старовинними епічними особливостями, своїми звичаями і обрядами, пісенними і танцювальними традиціями. На Гуцульщині, наприклад, ніколи не танцювали танці, популярних на Поділлі, і навпаки.

Балетмейстер завжди мріяв про те, щоб програма створеного ним ансамблю являла собою своерідну енциклопедію українського народного танцю у всьому його

фольклорному різноманітті. Вірський переосмислює фольклорну спадщину, повертає її в русло професійного мистецтва, збагачує сміливою новаторською думкою. Він бере основне, найхарактерніше і типове у народних зразках і створює свій варіант танцю, в якому національний характер і своєрідність колориту поєднуються з розвитком і збагаченням його форм.

Працюючи над своїми творами, митець не лише уважно приглядається до навколишнього життя, а й детально вивчає історію українського народу. Він був частим гостем музеїв, картинних галерей, художніх виставок. Дуже багато потрібно було переглянути історичних і етнографічних матеріалів, народних плясок, щоб підібрати чудову гамму хореографічних рухів для кожного номеру. Павло Вірський — тонкий знавець музики взагалі і, особливо, танцювальної. Музичний супровід танців він справедливо розглядає як глибокий за змістом і формою твір, що не лише розкриває найтонші нюанси емоціональної характеристики хореографічних образів, а й може виконуватись як самостійна п'єса.

Все це дало можливість створити різноманітні за жанрово-тематичними ознаками склад номерів, серед яких героїчні, ліричні і життєрадісні танці, повні народного гумору.

Якось, влітку гастролі по республіці розпочалися у Дніпропетровську. Павло Павлович разом з артистами ансамблю відвідали Дніпропетровський державний історичний музей ім. Академіка Д.І.Яворницького, де зберігається старовинний одяг, зброя, атрибути щоденного вжитку козаків. Все це відповідним чином сприяло створенню композиції “Запорожці”. Дивлячись цей номер, ми нібито поринаємо в атмосферу героїчного минулого. Ось вони — відважні вояки з війська гетьмана Богдана Хмельницького. Вони готові до бою. В їх руках

випробуванні довгі списи й гострі шаблі. В національно-визвольній війні 1648-1654р.р. ця зброя діяла бездоганно. Добрі вояки, вони до того ще й веселі люди, неперевершені танцюристи. Про все це розповідають нам артисти ансамблю. Павло Павлович потім згадував: “Танці й ігри запорожців воскрешали з розрізаних свідчень про звичаї війська гетьмана Богдана Хмельницького. Постановче завдання ні в якому разі не уявлялося мені “фантазією на тему танців козацької вольниці”. Я переслідував іншу мету: по можливості точно відродити танці й ігри тієї далекої епохи і відбудувати їх композиційно так, щоб сучасного глядача захопила історична достовірність того, що діялось на сцені. Мені хотілось поставитись до звичаїв, танців козаків обережно й шанобливо.

Дуже цікава історія виникнення танцю “Шевчики”. Колгоспник Іван Куренівський з села Кропивня, що на Київщині, зумів переповісти артистам танцювальні рухи цього старовинного танку, що народився багато століть тому. В інтерпретації Вірсьєого він набув опоетизованного образу людської праці. Переїнятий гумором, цей танок став самобутнім відкриттям людської ширості та майстерності.

В Полтавській області є невелике село Решетилівка. Воно прославилось своїми чудовими вишивальницями й килимарницями. Про їх майстерність розповідає танець “Рукодільниці”. В оригінальних малюнках танцю переплітаються яскраві нитки, які в умілих руках перетворюються в яскраві візерунки килима. Цікаво, що костюми виконавців справді зроблені решетилівськими майстринями.

Існує цілий ряд танців, які, скажімо так, народилися в народі. Але перед тим, як включити номер в програму, він дбайливо опрацьовувався і відшліфовувався балетмейстером. Це насамперед кадріль “Дев’ятка”, яка була записана в селі Междибожі на Хмельниччині, “Весільний танець”, який був

знайдений на Буковині (Чернівецька область), і, звісно, “Повзунець”. Якось після концерту П.Вірського спитали: “Ваш “Повзунець” це суто народний танець, “народна підказка”, чи твір цілком оригінальний, придуманий, народжений в ансамблі?” “Мені важко відповісти на це питання”,- говорив балетмейстер. “Підгледівши танець в народі, ми, однак, прагнули запобігти сліпому копіюванню, намагалися розкрити перлину народної творчості своєю фантазією. Коли ми ставили “Повзунець”, то шукали різноманітні і несподіванні пластичні нюанси, ніби ткали візерунок рухів. Але це робилося для того, щоб засобами хореографічного мистецтва передати вогненість, широту народного характеру”.

Працюючи над програмою ансамблю, Вірський звертається до класичної літератури й до невичерпного джерела — народної музично-поетичної творчості. Так народжуються мініатюри “Про що верба плаче” за мотивами творів Т.Шевченка, “Подольночка”, “Хміль”, “Ой під вишнею” та інші. В основу хореографічної мініатюри “Про що верба плаче” покладені поеми “Причина”, “Тополя”, “Русалка” та цілий ряд віршів, у яких розкривається трагічна доля української жінки.

В основі мініатюри “Ой під вишнею” - сюжетний танець з яскраво вираженою етичною проблематикою. Колись на Україні існував старовинний таєтр, так званий “Вертеп”. Його можна було зустріти на ярмарках того часу. Хореографічна мініатюра “Ой під вишнею” і є сценкою з репертуару цього театру. Сюжет дуже простий: до красивої жінки-селянки залицяється місцевий франт-писар. Жінка добре провчила залицьальника. Мініатюра віршена в гостро-гротесковій манері. Побудована за принципом протиставленні героїв, вона сповнена гумору й завжди викликає сміх глядачів.

Надзвичайно цікава за задумом і творчим вирішенням тема хореографічної картини “Подоляночка”. Ідея створення її навіяна митцеві українським народним повір’ям, пов’язаним з відзначенням свята Івана Купала. Одним з найпоетичніших моментів цього народного свята є пусканні дівчатами вінків на воду. Взявши за основу це повір’я, Вірський у “Подоляночці” переосмлює його суть. Судженого знаходить собі та дівчина, якій ворожіння не віщувало цього. Балетмейстер, зберігши колорит народного свята, надав йому нового, сучасного звучання. У “Подоляночці”, як і в інших своїх творах, Вірський збагачує українську танцювальну лексику елементами класичного танцю. Органічне злиття народної і класичної хореографії дало змогу балетмейстерові створити рід найрізноманітніших образів.

П.Вірський систематично й наполегливо вдосконалює не лише техніку виконання рухів, а й виховує в артистах високу акторську майстерність. Органічно, тонко і глибоко відчуваючи кожний створюваний образ, балетмейстер прагнув, щоб і танцюристи увійшли в цей образ і зажили ним на сцені, у танці. Перед тим, як здійснити постановку того чи іншого номеру, він не тільки докладно позповідає, яким повинен бути внутрішній стан актора, а й про те, яких людей, з яким темпераментом і ставленням до життя має відтворити та чи інша сцена. Вірський не просто репетирував кожну деталь танцю. Він відточував її, добиваючись досконалості, і, як майстер-ювелір, шліфував кожен жест, позу, посмішку. І тому, всі його танці — це не просто імпровізація на задану тему, а змістовне театральне дійство, насичене глибоким змістом.

Більше ніж 50 років живе на сцені хореографічна композиція “Ми з України”, яка стала театралізованою візитною карткою ансамблю. В житті українського народу є чудова традиція — зустрічати бажаних гостей хлібом з

сіллю. Саме цим епізодом і закінчується вітальна композиція “Ми з України”.

Але, на жаль, не всі композиції, створені П.Вірським, витримали випробування часом і збереглися до сьогоднішнього дня. Серед них: “Новорічна метелиця”, “Колгоспна полька”, “Лісоруби”, “На кукурудзяному полі”, “Червона калина”, “Туцулка”, “Козачок”, “Весільний танок”, “Чумацьці радощі”, “Ми пам’ятаємо”, “Жовтнева легенда” та інші. До старих часів повертає нас танець “Чумацькі радощі”. Усі знають, як у старовину їздили в далекі подорожі чумаки у Крим та інші південні місцевості, звідти везли сіль, рибу. Це були прості бідні люди. Але труднощі не заважали їх веселій вдачі, природному гумору, спритності. Сценка відтворює побутову пригоду. Чотири чумаки спромоглися купити одну пару чобіт на всіх. Довго їх приміряли, танцюючи, бо це найкращий спосіб пересвідчитись, чи міцні чоботи. І що ж? Один з чумаків мав ноги більші, ніж у його приятелів. Чобіт не виртимав — тріснув. Ця пригода не засмутила танцюристів, а тільки збільшила їх завзяття, додала нових викрутасів у майстерних танцювальних вигадках.

А деякі композиції, такі як “Хміль”, “Запорожці”, “Рукодільниці”, “Повзунець”, “Ой під вишнею”, українська кадрили “Дев’ятка”, та славнозвісний “Гопак”, і зараз займають важливе місце у репертуарі ансамблю.

Найпопулярнішим і найулюбленішим танцем в Україні є гопак. Це нібито “візитна картка” українського народу. Цей танець дуже своєрідний і не схожий на всі інші. Не було, мабуть, ніколи на Україні жодного весілля, жодного свята з танцями, де б не можна було побачити гопака. Не завжди його добре виконували — танцювали хто як вміє, але ж без гопака не було справжніх радощів, святкового піднесення. Усі найкращі риси українського народу — оптимізм, нестримна енергія, гумор, веселих жартів, до всього, що прикрашає життя- все це втілюється в цьому танці. “Он

стремителен как водопад и красочен как радуга” - образно говорили про цей танець зарубіжні гості.

Всі свої концертні виступи колектив завершує гопаком.

Кожний танець в репертуарі колективу має своє індивідуальне обличчя, і, здається, наче його виконували танцюристи, що в інших номерах не виступали. Це мистецтво перевтілення, яким добре володіють артисти ансамблю.

Серед талановитих солістів ансамблю, яким пощастило працювати з П.Вірським, слід назвати Валерію Котляр (Валерія Вірська — дружина Павла Павловича), Анатолія Князева, Бориса Мокрова, Валентину Верхолому, Василя Ізотова, Олексія Долгіх. Валерія Котляр під час своєї роботи в колективі створила рід яскравих образів в танцях “Горлиця”, “Колгоспна полька”, “Червона калина”, “Рукодільниці”. (Зараз вона працює викладачем в Київському національному університеті культури і мистецтв; часто працює членом журі багатьох Міжнародних і Всеукраїнських конкурсів і фестивалів народного танцю).

Дуже цікава була і є зараз концертна діяльність колективу. Мистецтво П.Вірського та його ансамблю відоме в багатьох країнах світу. Своєю концертною діяльністю колектив завоював загальне визнання на всіх континентах земної кулі. Кожний виступ ансамблю це не просто концерт. Це спектакль про Україну: її історію, звичаї, обряди, мрії і жарти. Це пісня любові до України.

Павло Вірський, по суті, відкрив український танець для народів світу. Вже у 1955р. після численних концертів у багатьох містах колишнього Союзу, ансамбль показав свою програму за кордоном. У тому ж 1955р. прийшов перший успіх у Варшаві на П'ятому Всесвітньому фестивалі молоді і студентів. В наступному році ансамбль вирушив у довготривалу подорож до Китаю. Всі концерти пройшли з великим успіхом. З Китаю ансамблю прибув до В'єтнаму.

Виступи у В'єтнамі тривали місяць і відбулися в Ханой, Хайфоні і Нам-Діні. Концерти проводилися безкоштовно за запрошенням. Деякі з глядчів йшли пішки за сімдесят кілометрів. Ансамблю з привітністю чув, як глядачі висловлювались, що “заради такого концерту можна пройти не тільки сімдесят кілометрів, а й куди більше”.

Помітною подією був виступ молодіжної групи ансамблю на художньому конкурсі VI Всесвітнього фестивалю молоді та студентів у Москві влітку 1957р. Колектив отримав диплом першого ступеню, а деякі артисти отримали звання Лауреатів.

У 1959р. Колективу було присвоєно звання заслуженого ансамблю танцю УССР. А далі були гастролі у Польщі, Франції, Англії, Канаді, Австрії, Португалії, Бельгії, Іспанії, Кубі, Мексиці, країнах Латинської Америки (Бразилії, Аргентині, Венесуелі, Чілі, Перу, Колумбії). Важко сказати, в якій з перерахованих країн спіх був більшим. Про концертні виступи ансамблю, про його історію, особливості творчого метода, стиля, про яркі акторські індивідуальності і звичайно про його талановитого керівника, розповідали багато газет і журналів, найкрупніші радіостанції і телевізійні компанії. Виступи ансамблю збудили інтерес і увагу численних зарубіжних країн до свого хореографічного мистецтва, допомогли створенню національних хореографічних колективів Англії, Франції, Латинської Америки.

За видатні заслуги в розвитку народного хореографічного мистецтва України в 1960р. Павлу Вірському було присвоєно звання Народного артиста СРСР, а в 1965р відзначено Шевченківською премією.

У 1971р. Державному заслуженому ансамблю танцю УССР було присвоєно звання “академічний”.

А у 1975р йде з життя П.П.Вірський - Народний артисти, митець, залишивший нам велику спадщину і

великий приклад сценічного втілення і дбайливої любові до народної хореографії. Вірський залишив після себе полотна народно-сценічної хореографії і чудовий своєрідний ансамбль народного танцю.

П.П.Вірський — митець справді національний, український, і водночас майстер світового класу, один з найвідоміших митців сучасності. Його новаторство в українському танці не має аналогів в усьому світі.

Питання для самостійної роботи:

1. Етапи творчої біографії П. Вірського.
2. Співпраця П. Вірського з М. Болотовим.
3. Проаналізувати танцювальні номери та хореографічні композиції, створені П. Вірським.
4. Вплив творчості П. Вірського на розвиток національної хореографії.
5. Всеукраїнський конкурс з народної хореографії ім. П.Вірського.

Література: 4, 6, 7, 10-14.

Лекція 2

Тема 2. Гуцульський танець на професійній сцені(творчість Ярослава Чуперчука та Володимира Петрика).

План

1. Я. Чуперчук –продовжувач кращих традицій школи Василя Авраменка.
 - Організація Державного гуцульського ансамблю пісні і танцю.
 - Оригінальні хореографічні постановки Я. Чуперчука
 - Творча діяльність Я. Чуперчука – основа сучасних репертуарів багатьох професійних та аматорських колективів України.

2. В. Петрик – один з найвідоміших хореографів України.

- Робота артистом балету гуцульського ансамблю пісні і танцю (з 1940 р.).

- Навчання у Віденській балетній школі (1943-1945 рр.).

- Призначення на посаду головного балетмейстера гуцульського ансамблю пісні і танцю (1945 р.). Створення багатьох танцювальних номерів та вокально-хореографічних композицій.

- Великий внесок В. Петрика у розвиток хореографічного мистецтва та відродження звичаїв Прикарпаття.

Основний зміст

ЯРОСЛАВУ МАРКІЯНОВНУ ЧУПЕРЧУКУ, видатному балетмейстеру, етнографу, одному із засновників Гуцульського державного ансамблю пісні і танцю та Львівського заслуженого ансамблю пісні і танцю «Галичина», 17 березня 2001 р. виповнилося 90 р. Він один із тих учнів, які продовжували кращі традиції школи Василя Авраменка, українського хореографа світової слави.

Народився Ярослав Чуперчук в селі Криворівня Жабіївського району, Станіславської області (нині Верховинського району, Івано-Франківської області).

Природа обдарувала малого Чуперчика тим, що зветься талантом і надзвичайно музикальністю, даром до танцю, співу та багатою фантазією. Ярослав вчився у Варшавській школі кадетів. Довідавшись про школу Василя Авраменка в Тернополі, Ярослав Чуперчук зібрався туди на науку. Чуперчика зразу помітили як здібного та талановитого хлопця. Ярослав був дуже наполегливим учнем, він хотів усе знати, все

опанувати. В школі Ярослав Чуперчук відкрив для себе чарівний світ українського танцю. Перші виступи учнів школи з концертами на Тернопольщині, приносили молодому танцюристу радість та насолоду. Танцювали: «Метелицю», «Козачок» та «Запорожця». Після закінчення школи Ярослав отримав свідоцтво про відмінне навчання, це свідоцтво давало право керувати ансамблем і викладати в танцювальній школі. З його класу свідоцтво про відмінне навчання отримало лише 3 учня, як раз Ярослав був серед них.

Перше місце роботи Чуперчика – став ансамбль бандуристів «Дніпро» в Тернополі, де він був солістом балету. Але незабаром Ярослав Чуперчук покидає ансамбль і їде додому. Удома він довідався що в Косові гастролює театр «Веселка», під керівництвом режисера Олександра Тимченка, який згодом прийняв Чуперчука на роботу.

С 1931 по 1933 р. Ярослав Чуперчук відбував військову службу у Польщі. Після служби в армії працював в театрі Тимченко Олександра.

У 1934р. Ярослав Чуперчук, знявся у фільмах «Гріх батьків», «Улани» Варшавської кіностудії.

У 1935р. Ярослав Чуперчук працював у театрі «Промінь» (режисер Микола Комаровський). Цей театр переїхав з Волині на Галичину. Грالی вони такі вистави як: «Тарас Бульба», «Отаман Хмара», «Мати-Наймичка», «Мазепа» та багато інших.

Коли Ярослав приїздив додому, то він вивчав культуру свого народу, побут, пісні, традиції розпитував людей похилого віку. Вивчав творчість В. Авраменка и В. Верховинця. Через деякий час Чуперчук пішов працювати до театру Садовського. Згодом він працював у театрі Стадника, Блавацького, Когутяка. У різних котучках Прикарпаття організовував танцювальні гуртки.

У вересні 1939р. Ярослав Чуперчук здійснив постановку танців до спектаклю «Украдене Щастя» Івана Франка на сцені Київського українського театру ім.І.Франка.

У Станіславі в той час організовується Державний гуцульський ансамбль пісні і танцю під керівництвом композитора і диригента Ярослава Барнича. Очолити балетну трупу запросили Ярослава Чуперчука.

Володіючи великими знання гуцульського фольклору, Чуперчук втілював свої задуми, ідеї в оригінальних хореографічних постановках. В цьому ансамблі Чуперчук поставив багато яскравих постановок, а це такі як: «Коломийка», «Аркан», «Гуцулка», «Решето» всі вони мали великий успіх. Великом успіхом користувався танцювальний номер «Пастушок» у виконанні самого балетмейстера.

Перші гастролі Державного гуцульського ансамблю пісні і танцю відбулися у 1940 р. Програма складалася з двох відділів. Неповторні мелодії пісень, чарівні звуки музики, іскрометні танці та незрівнянно барвистий одяг зачаровувало глядача Центральної та Східної України, Москви, Ленінграда, Серед.Азії, Севастополя.

Під керівництвом Ярослава Чуперчука гуцульський ансамбль пісні і танцю відігравав велику роль у популяризації гуцульської хореографії далеко за межами України.

У 1940р. Київська кіностудія розпочала підготовку до створення фільму «Олекса Довбуш», Ярослава Чуперчука запросили балетмейстером до цієї картини. Але війна прервала роботу цього фільму. Під час війни організовується у Станіславі музично драматичний театр під керівництвом Івана Когутяка, головним балетмейстером цього театру став Ярослав Чуперчук. При театрі Ярослав організовує однорічну школу-студію, де

навчав основ хореографії. Від учнів він вимагав природної артистичності, життєвих рухів, темпераменту та великої уваги. Особливо звертав увагу на манеру та характер гуцульських танців. З кращих випускників Ярослав Чуперчук створив балетну трупу, яку зарахували в штат театру.

В 1942 р. ансамбль танцю поїхав на гастролі до Коломиї. Після великого успіху ансамблю директор Станіславського театру Іван Когутяк запросив Чуперчука та балетну трупу до Коломиї.

У хореографічних постановках Чуперчука відчувається школа Авраменко. Ярослав Чуперчук опанував не тільки практику, але й збагатив свої знання з історії України та культури рідного народу. Без знань історії рідного краю, як учив Василь Авраменко, не можна творити танець. «Запорожець», «Гопак», «Метелиця», «Гуцулка», «Аркан», «Трембіта», «Підкарпатська коломийка». Хореографічні постановки Чуперчука викликали щораз більше захоплення у шанувальників української хореографії. Він не тільки знавець української хореографії але і добрий знавець пісенно-музичного фольклору рідного краю. Вдало поєднує танець, пісню, слово в одне ціле.

У 1943 р. колектив готується у гостольну поїздку до Чехії. Але через деякий час Ярослав Чуперчук із за конфлікту з адміністрацією залишив театр і поїхав до Криворівні. Там він створю аматорський ансамбль пісні і танцю «Чорногора». Вся програма складалася з гуцульських танців. Чорногора виступає по всій Галичині. Глядачі були у захваті від цього колективу. Але цей ансамбль проіснував 6 місяців, з приходом радянської влади ансамбль припинив своє існування.

В липні 1944 р. в Станіславі відновили Гуцульський ансамбль пісні і танцю. Ярослав Чуперчук знову був

головним балетмейстером цього яскравого ансамбля. Але треба було зібрати балетну трупу, тому що багато артистів залишили ансамбль в тому числі і Володимир Петрик.

Перші післявоєнні гастролі відбулися у 1945 р. у Києві, Москві, Беларусії та Прибалтиці. Цими виступами Гуцульський ансамбль стає знову дуже популярним.

У 1946 на запрошення дирекції Львівського будинку народної творчості Ярослава Чуперчука запросили працювати.

До 1947 р. Чуперчук керував Державним гуцульським ансамблем пісню і танцю. Працюючи у Львові Чуперчук із молоді, студентів та людей різних професій створив ансамбль пісні і танцю «Чорногора», а згодом перейменований у ансамбль Галичина. Концертна програма складалася з вокально-хореографічних номерів, де він показував мистецьку культуру бойків, лемків та гуцулів. Все це він відображає у хореографічних постановках: «Аркан», «Гей, браття опришки».

Протягом року ансамбль «Чорногора» побував в усіх районах центрах та багатьох селах Львівщини. Успішно пройшли гастролі в Закарпатті, Дрогобичі та Станіславі. Колектив дав більш як 150 концертів. Такого успіху могла досягти тільки людина творчого заряду з самобутнім пошуковим неспокоєм, великий працелюб, закоханий у рідне мистецтво.

У грудні 1948 р. колектив прибув на гастролі до Києву. Танці, побудовані на фольклорному матеріалі Західної України, висока майстерність артистів викликала інтерес до цього ансамблю. Про успіх «Чорногори», заговорили у мистецьких кругах.

У 1948 р. Київська студія документальних фільмів випустила фільм про Ярослава Чуперчука і «Галичину» – «Карпатські візерунки».

У 1949 р. ансамбль «Чорногора» під керівництвом Ярослава Чуперчука брав участь у республіканському огляді народних ансамблів у Києві. За успішний виступ колектив одержав 2 премію. Ярослав Чуперчук був на вершині успіху, але 28 грудня 1949 р. його заарештували. Без суду і слідства відправили на 6 років у Читинську область. Там він створює ансамбль танцю. Щоб, звільнити хоч на якийсь час своїх земляків від непосильної праці в шахті, Я.Чуперчук залучає до ансамблю якомога більше людей. З концертами ансамбль виступає по всій Читинській області.

У Читі на фестивалі колектив Ярослав Чуперчук виступив з українськими піснями і танцями. Жюрі присудило ансамблю 1 місце. Енкаведисти добре розуміли значення праці Ярослава Чуперчука, його концертів. Українськими піснями і танцями на чужині аматори не давали занепасти духом своїм землякам. Після смерті Сталіна у 1953 р, митця звільнили, але повертатися додому йому не дозволила. Йому дали роботу при Будинку культури Забайкальської залізниці. Там він познайомився зі своєю майбутньою дружиною Магдалиною Пристай.

У 1955 р. працював в обласному концертному бюро Чити. За успішні концертні виступи балетмейстеру дали відпустку додому на 6 місяців. За час відсутності Ярослава Чуперчука ансамбль «Чорногора» (Галичина) перестав діяти. Обласний відділ культури і підготовки звернувся до балетмейстера з проханням відновити роботу колективу і підготувати концертну програму до святкування 700 річчя Львова. Та для участі у Всесвітньому фестивалі молоді і студентів в Москві. Це були найщасливіший момент в житті великого майстра, творити рідне мистецтво на рідній землі, в рідному колективі. Ярослав Чуперчук поставив яскраві композиції такі, як: «Калинонька», «Львівську

полька», «Дивочий танець Віночок», буковинський танець «Молодичка».

Свою відпустку Чуперчук провів у напруженій творчій роботі. Наближалися дні поїздки до Всесвітнього фестивалю студентів та молоді в Москві. Коли ансамбль виступив на цьому фестивалі, то це був великий успіх. Ансамбль танцю отримав 1 премію, звання лауреата та срібну медаль.

У серпні 1958 р. Я. Чуперчука остаточно звільнили, він повернувся до Львова. Це було великою радістю для ансамбля «Галичина», де майстер хореографії створив нову програму.

У 1959 р. Ярослав Чуперчук працював балетмейстером для фільму «Олекса Довбуш» на Київській кіностудії ім. О. Довженка.

З поверненням Чуперчука до ансамблю Галичина ансамбль знову став популярним, перемоги у міжнародних конкурсах, гастролі на Кубані, Чехословаччині, Угорщині.

У 1969 р. за успішні виступи ансамблю танцю «Галичина» було присвоєно звання Заслужений ансамбль пісні і танцю. Галичина був єдиним колективом який демонстрував культуру Західної України. Ансамбль став візитною карткою не лише Львова, а всієї України. Колектив мав своє творче обличчя, свій почерк. Після перемоги у Москві ансамбль «Галичина», удостоївся презентувати українське мистецтво на Всесвітньому етнографічному фестивалі у Ніцці (Франція).

За перше місце на цьому фестивалі змагалось 28 колективів з різних країн. І тільки Україна отримала найвищу нагороду. Ансамбль отримав Гран-прі, яскраво показавши самобутнє мистецтво української хореографії. Ярослав Чуперчук єдиний балетмейстер який отримав звання Лауреата Міжнародного конкурсу. Багато газет писали «Велика заслуга у визнаному успіху «Галичини»,

належить його керівникові, талановитому митцю, майстру та геніальному генію української хореографії. Закоханий у свій рідний край, він ходив пішки, що добути культуру гуцульського краю та всієї України. І все це він відобразив у яскравих постановках».

Приступив до роботи над вокально-хореографічній постановки у кінофільмі «Олекса Довбуш», зразу після приїзду з фестивалю, у цьому фільмі Чуперчук теж грав одну з ролей. Прим ера пройшла з успіхом в театрі М.Заньковецької, критикою була сприйнята «з холодком». Наказано було зняти слова Олекса Довбуша: «Браття опришки, проти панів, гайдуків вперед, за волю нашого народу». Після другого перегляду композицію взагалі зняли. Від балетмейстера дирекція вимагала нових змін в репертуарі, створення російських танців, але Ярослав Чуперчук відмовився, тому що не дуже гарно знав російську хореографічну лексику. Після цього дирекція пригласила іншого балетмейстера, але він надовго не затримувався.

І Ярослав Чуперчук знову повертається в ансамбль і продовжує їм керувати. Він готує ансамбль на Міжнародний фестиваль до Америки. Перед самою поїздкою влада знов не пустила балетмейстера з колективом. Той, хто своєю працею возвеличував українське мистецтво на Міжнародній сцені, не мав права бути разом з колективом, ділити з ними радість перемог за кордоном. Колектив не підвів свого керівника і вернувся з перемогою.

З великим задоволення майстер хореографії працював у театрі ім. М. Заньковецької у Львівському театрі опери та балету. Не було такого ансамблю в Україні де б не мріяли співпрацювати з великом художником хореографії. Він здійснив постановки в Українському народному хорі ім. Г. Верьовки, Закарпатському

народному хорі, Кіровоградському ансамблю танцю «Ятрань» та в народному ансамблі танці «Покуття».

Ярослав Чуперчук унікальна особистість у гуцульській хореографії. Гордість української хореографії, він створив понад 100 хореографічних номерів та вокально-хореографічних постановок, до яких сам писав пісні. Його багатолітня творча праця легла в діяльність багатьох ансамблів України. Він випустив видання книжки «Голубка» 1972р. до якої ввійшли вісім танців.

За своє багатогранне життя Ярослав Чуперчук 70 років віддав творчій діяльності як балетмейстер постановник, з низ 40 років сценічної діяльності. Віртуоз гуцульської хореографії виховав цілу плеяду учнів, які отримали високі нагороди заслужених, народних артистів України.

Сам майстер української хореографії мав багато нагород, лауреат міжнародних конкурсів, нагороджений урядом Франції, але звання від Радянської влади та на сьогодні від Незалежної України, він не отримав.

Для багатьох хореографів в Україні та за її межами Ярослав Чуперчук залишається головним консультантом з карпатського фольклору. Його помешкання це музей української хореографії, куди приїжджають відомі хореографи та отримують знання та поради. Його праця і досвід знаходить продовження в роботі його учнів і тих, хто хоче доторкнутись до таємниць гуцульської хореографії.

ВОЛОДИМИР ВАСИЛЬОВИЧ ПЕТРИК – народний артист України. Народився в мальовничому куточку Прикарпаття в селі Ворона Коломийського району Станіславської області (нині Ів.Франківської області) 30 серпня 1921 р.

Природа обдарувала Петрика тим, що зветься талантом надзвичайною музикальністю, даром до танцю,

співу та багатою фантазією. Володимир Петрик як і багато інших сільських дітей ходив до школи. У Вороні скінчив початкову п'ятирічку. В селі діяло 3 мистецьких гуртка: хор, драмгурток і доріст, в який ходила дівчата що ще не доросла до 16 років долучалася до культурних надбань – співів, танців, музики. У цьому дорості Петрик не тільки виступав. Тут він уперше в житті відважився реалізувати в життя багаторічний задум і поставив «Чумацький», танець з батіжка ми та Катерину. Це була його перша спроба.

В 1939 р. на Прикарпатті в галузі культури було створено на базі самодіяльних мистецьких колективів обласного музично-драматичного театру імені Івана Франка. При театрі одразу створили акторську й балетну студії, де могла шліфувати свою майстерність театральна молодь. У цю студію до Ярослава Чуперчука і прийшов Володимир Петрик у 1939 році. В березні 1940 наказом відділу у справах мистецтв провели розмежування між драматичним театром і новоствореним гуцульським ансамблем як самостійною мистецькою одиницею обласної філармонії. Балетмейстер Ярослав Чуперчук, який з театру перейшов до гуцульського ансамблю і Ярослав Барнич почали укомплектовувати штати. 1940 рік В. Петрик зустрів уже артистом балету гуцульського ансамблю. Дуже скоро колектив зробив програму, показував її містами і селами Галичини, Покуття, а згодом в столичних містах — Києві та Москві.

З початком війни багато артистів розбіглося по своїх домівках. Відчувалася тривога, паніка, поспішність. Володимир Петрик просто з вокзалу з усіма своїми зібраними для гастролей речами пустився додому. Когутяк залишає театр в Станіславі і організовує новий в Коломиї, дерегентом оркестру став Євген Цисін, балетмейстер — Я. Чуперчук, який привів з собою танцюристів гуцульського ансамблю. Не забув він і про В.Петрика, запросивши його

як танцюриста й виконавця сольних партій. Сценічність та темпераментність Володимира не залишилися без уваги. На одному з концертів були присутні представники українського товариства з Відня, які згодом дали йому виклик-запрошення до Віденської балетної школи. З Коломиї зібрався у Ворону до рідних попрощатися з батьками, але тут попав під облогу німців. Полонених швидко зігнали до купи, під конвоем повели до залізничної станції. У Відні просто неба ішов розподіл полонених на роботу. Тут на викупі були заможні люди, які потребували для себе приватно різноробочих і тому уважно слухали характеристику кожного. Коли підійшла черга до Петрика, на запитання, що вміє робити, відповів — танцювати. Ті люди, що його викупували — винаймали, були в далекому корінні українці. Владко згодився працювати підсобним в балетній школі і додав: «Я хочу там ще вчитися!» Тут він показав свій виклик-запрошення на навчання в балетну школу Відня.

У Відні він поглиблено вивчав анатомію, музичну грамоту, вокал, композицію, народний і класичний танці. Тут його навчили танцювати італійську тарантелу, аргентинське танго, модерний фокстрот і безліч слов'янських танців.

У 1945 р. В. Петрик повертається на Україну. За його словами, він не зміг більше залишитися на чужині. Час, коли Володимир Васильович повертався додому, був дуже суворий. Коли поїзд проходив через Молдавію, військовий патруль забирає в нього всі документи і знімає з поїзда. А згодом Петрика відправляють у вугільну шахту на Донбас. Та доля Володимира Васильовича склалась так, що він зумів повернутися на свою рідну землю, в Гуцульський ансамбль пісні і танцю. Там він працював танцюристом, а з 1947 р. його призначають і балетмейстером-постановником.

За свої 54 роки балетмейстерської діяльності Володимир Васильович Петрик вклав внесок у розвиток хореографічного мистецтва та відродження звичаїв Прикарпаття. Його діяльність як балетмейстера, як постановника, як педагога не залишилося непомітною. За своє життя Володимир Васильович отримав не одне звання, не одну премію, не один диплом і не одну нагороду. А саме 1963 році Володимир Петрику присвоюють звання — «Заслужений артист України». У 1993 році — «Народний артист України». У 2001 році — Президентська пенсія.

Нагороди Петрика не обмежувались тільки званнями. Це: значки «Відмінник шефства над селом», 3 значки від Міністерства культури СРСР. Також нагороджений: значком «Відмінник культурного шефства на збройними силами СРСР», орденом «Знак пошани», Ленінською медаллю, Чотирма Дипломами I ступеня від Ради міністрів України, Трьома Грамотами Міністерства культури України, Трьома Дипломами I ступеня Міністерства культури СРСР, Грамотою Міністерства деревообробної промисловості УРСР, Подякою Міністерства культури за урочистий концерт майстрів мистецтв з нагоди п'ятої річниці Незалежності України від 23 серпня 1996 р..

Помер Володимир Васильович Петрик 26 травня 2002 р.. Похований на своїй батьківщині у селі Ворона.

Питання для самостійної роботи:

1. Етапи творчої біографії Я. Чуперчука.
2. Багата танцювальна спадщина Я. Чуперчука.
3. Проаналізувати роботу Я. Чуперчука як головного балетмейстера Гуцульського державного ансамблю пісні і танцю.
4. Створення Я. Чуперчуком аматорського ансамблю пісні і танцю «Чорногора».

6. В. Петрик – продовжувач справи Я. Чуперчука.

7. Танцювальні номери та хореографічні композиції, створені В. Петриком – золотий фонд Національного гуцульського ансамблю пісні і танцю «Гуцулія».

Література: 1-3, 5, 9, 10-12.

Лекція 3

Тема 3. Степова криниця Анатолія Кривохижи.

План

1. А. Кривохижа – збирач і пропагандист українського народного хореографічного мистецтва.

2. Заснування легендарного заслуженого ансамблю танцю України «Ятрань» (м. Кіровоград).

3. Хореографічні постановок, які увійшли у скарбницю українського танцювального мистецтва.

4. Організація академічного театру музики, пісні і танцю «Зоряни» при Кіровоградській обласній філармонії (1986 р.).

5. Робота у Кіровоградському педагогічному університеті ім. В. Винниченка (з 1997 р.)

Основний зміст

Анатолій Михайлович Кривохижа – український культурний діяч і педагог, засновник заслуженого ансамблю танцю України «Ятрань» і академічного театру народної музики, пісні і танцю «Зоряни». Народний артист України, доцент, почесний громадянин міста Кіровограда.

Анатолій Кривохижа народився 1 грудня 1925 р. в селі Копанки Маловисківського району Кіровоградської області. У 1957 р. закінчив факультет фізичного виховання зі спеціальності «Фізичне виховання» Омського державного педагогічного інституту фізичної культури. У цьому ж році став засновником заслуженого ансамблю танцю України «Ятрань», у якому він плідно працював як

збирач та пропагандист народного хореографічного мистецтва протягом багатьох років. За час роботи в ансамблі він здійснив багато хореографічних постановок, які увійшли в скарбницю українського хореографічного мистецтва: «Ятранські ігри», «Поворотня», «Колядки» тощо.

1967 р. Кривохижі було присвоєно звання заслуженого діяча мистецтв України, 1971 р. він нагороджений орденом Леніна, а 1973-го — він отримав звання народного артиста України.

1986 р. А. М. Кривохижа організував академічний театр народної музики, пісні і танцю «Зоряни» при Кіровоградській обласній філармонії.

Починаючи від 1997 р. Анатолій Кривохижа працює у Кіровоградському педагогічному університеті ім. В. Винниченка (КДПУ ім. Винниченка). З 2002 р. — доцент кафедри хореографічних дисциплін КДПУ ім. Винниченка. Викладає дисципліни: «Мистецтво балетмейстера», «Підготовка концертних номерів», «Народознавство та хореографічний фольклор України».

1998 р. Анатолій Михайлович Кривохижа став почесним громадянином міста Кіровограда.

З 1997 р. й по цей час — на посаді головного балетмейстра Академічного театру музики, пісні і танцю «Зоряни» Кіровоградської обласної філармонії.

Із творчих здобутків і визнання.

А. М. Кривохижа — ініціатор підготовки та проведення багатьох культурно-масових заходів, які проводились і проводяться в Кіровограді, області, країні в цілому.

У складі творчої групи Анатолій Михайлович брав участь у розробці державних стандартів хореографічних спеціальностей освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр», «спеціаліст», «магістр» для вищих

педагогічних закладів, у науково-методичному семінарі та майстер-класі «Збереження та розвиток народно-сценічного танцю регіонів України», який відбувся в Кіровограді в листопаді 2005 р. Він також є автором методичного посібника з курсу мистецтва балетмейстера для хореографічних відділень педагогічних університетів «Гармонія танцю» (Кіровоград, 2006).

А. М. Кривохижа має вищу категорію режисера-постановника та балетмейстера.

Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1960), орденом Вітчизняної війни (1985), медаллю «За мужність» (1999), почесною відзнакою Міністерства культури і туризму України медаль «Павло Вірський» (2003), грамотами Верховної Ради України (1984, 2005), почесною відзнакою «Честь і слава Кіровоградщини» (2006).

Питання для самостійної роботи:

1. Етапи творчої біографії А. Кривохижи.
 2. Проаналізувати танцювальні номери та хореографічні композиції, створені А. Кривохижею.
 3. Наукова та методична робота А. Кривохижи.
- Література: 5, 10.

Лекція 4

Тема 4. Закарпатські джерела Клари Балог та Михайла Суслікова.

План

1. Особистість Клари Балог.
 - Навчання в Ужгородській хореографічній студії та в музично-педагогічному училищі.
 - 1945 р. - К. Балог- артистка балету, а згодом і солістка Закарпатського ансамблю пісні і танцю (зараз -

державний заслужений академічний Закарпатський народний хор).

- Співпраця з колективами Державного заслуженого академічного ансамблю танцю України ім. П. Вірського, Державного хору ім. Г. Верьовки, Київським театром опери і балету ім. Т.Г. Шевченка та ін.

- Основа методики і стилю роботи К. Балог як балетмейстера-постановника.

- Різноманітність хореографічних творів К. Балог.

- Неоціненна заслуга К. Балог як балетмейстера - постановника: фіксація, запис, постановка народних творів і збереження їх для майбутнього покоління.

2. Внесок Михайла Суслікова.

- Навчання у Київському хореографічному технікумі.

- Робота артистом балету Київського театру опери та балету ім. Т. Г. Шевченка (1939-1941 рр.).

- Робота артистом балету Закарпатського народного хору (1948-1951 рр.), а з 1952 по 1955 рр. – соліст балету Закарпатської обласної філармонії.

- М. Сусліков - незмінний керівник заслуженого ансамблю танцю України «Юність Закарпаття».

Основний зміст

БАЛОГ КЛАРА ФЕДОРІВНА народилася 17 липня 1928 р. в місті Ужгород, багатодітній родині шевця Федора Керечаника. Вже з юності відчула Клара Федорівна нестримне бажання увійти в царство раси, царство танцю. Але тоді про це можна було тільки мріяти, тому що на навчання в Будапештському хореографічному училищі, де хотіла здобувати освіту дівчина, потрібні були великі кошти. А їх в родині Керечанина ледве вистачало на утримання сімох дітей. І все ж Клара Федорівна не зупинилася перед труднощами. Вона крадькома зазірала

до Ужгородської хореографічної студії, де навчалися діти багатих. Аж одного дня дівчину помітила вчителька, і дозволила їй приходити на заняття. Після цього навчання Клари Федорівни продовжилося в учительській семінарії, яка згодом була перейменована в музично-педагогічне училище. Цей навчальний заклад давав основи знань музики, співу, танцю. Але помітну роль у долі майбутньої відомої артистки відіграв Д. Є. Задор, який у той час працював викладачем в училищі. Він навчав записувати фольклор, грати на фортепіано, диригувати хором, і це придалося Кларі Федорівні потім у творчості. Володіючи основами класичного та народного танців, Клара Федорівна в 1945 році прийшла працювати до Закарпатського ансамблю пісні і танцю. Балетмейстер В. С. Ангаров відразу ж помітив обдарованість дівчини, і К. Балог стала солісткою ансамблю. Але на цьому Клара Федорівна не зупинилась. Вона постійно вдосконалювала свої професійні здібності, вивчала різні посібники з хореографії, фахові вітчизняні та зарубіжні журнали, монографії. Ще працюючи солісткою танцювальної групи хору, К. Балог як педагог-постановник впродовж чотирьох років викладала народно-сценічний танець у Київському хореографічному училищі, де одночасно сама брала уроки класичного танцю у заслуженої артистки України Г. О. Березової. Доброю творчою і життєвою школою була співпраця з колективами Державного заслуженого академічного ансамблю України ім. П. Вірського, Державного хору ім. Г. Верьовки, Київським театром опери і балету ім. Т. Г. Шевченка і багатьма іншими. Народне мистецтво з його багатобарвним колоритом, вічно молодого красою, численні зустрічі з носіями фольклору - це саме те, до чого линула душа Клари Федорівни Балог. Неоціненна заслуга балетмейстера-постановника Клари Балог в тому, що вона зафіксувала, записала, поставила

народні твори і зберігала їх для майбутнього покоління. Головне в її методиці, стилі роботи як постановника – не лише віднайдення народного танцю, але обов'язкове збереження характеру, фольклорного колориту, музичної основи, народного одягу. До кожного нового танцю перед його постановкою балетмейстер готувала детальну описову анотацію. Цей шлях Клара Федорівна перейняла від вчителя і наставника - народного артиста СРСР П. Вірського. Таким чином були записані і поставлені такі танці, як "Раковецький кручений", Бубнарський", "Чотирианка", "Бойківські забави", "Кумлуський чардаш", "Яроцька карічка", "Вівчарі на полонині", "Дробойка", "Березнянка", "Інвертіта". Клара Федорівна надзвичайно бережно ставиться до народної першооснови танцю, зберігаючи його дух, характер, основні елементи. Разом з тим вона як творець чітко вибудовує сюжет, початок і фінал, кульмінацію твору, виразно бачить і подає його загальну картину. У багатьох її народних танцях на перший погляд прості і звичні рухи, але в них стільки краси, внутрішньої динаміки, благородства, задушевності, що загалом створюється вражаюча картина сценічного дійства. У репертуарі Клари Балог понад тридцять поставлених хореографічних творів. Нею віднайдено, вивчено та записано танцювальне мистецтво представників багатьох національностей - українців, угорців, росіян, румунів, словаків, німців та інших. У співавторстві з місцевими композиторами Клара Федорівна поставила цілу низку сучасних вокально-хореографічних композицій з широким використанням народної хореографії та музики, а саме: "Шовкова косиця", "Закарпатські орнаменти", "Свято на винограднику", "Вас вітає Верховина". Творча дружба з Павлом Вірським - взагалі ціла сторінка в біографії Клари Федорівни. Побачивши закарпатські танці у виконанні танцювальної групи в Москві, видатний

маестро запросив К.Балог поставити деякі з них у Державному Національному академічному ансамблі танцю України. І сьогодні в репертуарі даного колективу - танець "Березнянка", поставлений Кларою Федорівною. Вся громадська діяльність К. Ф. Балог спрямована на захист і збагачення духовності народу. Вона неодноразово обиралась депутатом обласної ради і до сьогодні є членом президії обласного відділення Товариства "Україна", членом журі та одним з активних організаторів багатьох фестивалів, конкурсів та інших мистецьких акцій. У 1957 році К. Ф. Балог присвоєне почесне звання заслуженої артистки УРСР, у 1960 році вона нагороджена орденом Трудового Червоного Прапора, у 1974 році удостоєна звання народної артистки УРСР, у 1996 - одержала Почесну Відзнаку Президента України.

МИХАЙЛО ЛЬВОВИЧ СУСЛІКОВ народився в 1922 році в м. Могилів-Подільський Вінницької області. 1939 р. закінчив Київський хореографічний технікум. З 1939 р. і до початку Великої Вітчизняної війни працював артистом балету в Київському театрі опери і балету імені Т.Шевченка. 1941 р. був призваний до лав Радянської Армії. Став учасником бойових дій. У 1945-1948 роках працював артистом балету в Запорізькому музично-драматичному театрі імені М.Щорса. 1948-1951 роки - артист балету Закарпатського народного хору, а з 1952 по 1955 рік - соліст балету Закарпатської обласної філармонії. 1955-1961 роки - художній керівник ансамблю танцю "Свалява" в м. Свалява Закарпатської області. З 1961 р. став незмінним художнім керівником заслуженого самодіяльного ансамблю танцю "Юність Закарпаття". 1967 р. М.Сусліков нагороджений почесним званням "заслужений працівник культури України". З 1980 р. - заслужений артист. З 1999 р. - народний артист. М.Сусліков поставив такі танці: - хореографічна картина

"Бокораші"; - хореографічна композиція "Свято в Карпатах"; - хореографічна композиція "Легенда Карпат"; - святкова-привітальна "Гуцулка"; - березнянська "Карічка"; - закарпатський танець "Керечанка" (запис у с. Керецькі Свалявського району); - закарпатський танець "Плавянський вертунець" (запис у с. Плавя Свалявського району); - закарпатський народний танець "Дібровчанка" (запис у с. Діброва Тячівського району); - хореографічна композиція "Закарпатські візерунки", поставлена для концерту-звіту Закарпатської області в м. Києві (2001); - хореографічна композиція "У сім'ї єдиній", яка була присвячена 55-й річниці возз'єднання Закарпаття з Україною (2002).

Питання для самоконтролю.

1. Неоціненна заслуга К. Балог як балетмейстера - постановника: фіксація, запис, постановка народних творів і збереження їх для майбутнього покоління.

2. Аналіз танцювальних номерів і хореографічних композицій, створених К. Балог у виконанні державного заслуженого академічного Закарпатського народного хору.

3. Творча дружба К. Балог з П. Вірським.

4. Становлення творчої особистості М. Суслікова, як артиста балету.

5. Проаналізувати основні танцювальні номери та хореографічні композиції, створені М. Сусліковим в ансамблі танцю «Юність Закарпаття».

Література: 5, 10, 11, 12.

Лекція 5

Тема 5. Мирослав Вантух та народно-сценічний танець сучасності.

План

1. Мирослав Вантух - видатний хореограф і балетмейстер, Герой України, народний артист України і Росії, лауреат Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка, професор, академік.

2. Творча діяльність М. Вантуха у Львові.

3. Створення ансамблю "Юність"(1964р.)

4. М. Вантух - генеральний директор - художній керівник Національного заслуженого академічного ансамблю танцю України ім. П. Вірського. Відновлення та збереження спадщини П. Вірського.

5. Танцювальні номери і хореографічні композиції, створені М. Вантухом в Національному заслуженому академічному ансамблі танцю України ім. П. Вірського.

6. Створення дитячої хореографічної студії при Національному заслуженому академічному ансамблі танцю України ім. П. Вірського.

7. М. Вантух - голова Національної хореографічної спілки України.

8. Суспільна діяльність М. Вантуха.

Основний зміст

Вантух Мирослав Михайлович - хореограф і балетмейстер. Герой України, народний артист України і Росії, лауреат Національної премії України ім. Т.Г. Шевченка, професор, академік.

М.М. Вантух народився 18 січня 1939 р. в с. Великосілки Кам'янка – Бузького району Львівської області в хліборобській родині.

У 1958 році закінчує Львівський технікум підготовки культосвітніх працівників. Спочатку він почав навчатися на режисерському факультеті, але потім був переведений на диригентсько-хоровий факультет, що дало змогу "розуміти" музику. Там же він опанував гру на баяні. Коли Мирослав Вантух був студентом першого курсу, на

концерті, у Києві, відбулося перше знайомство з Павлом Вірським. У 1958 р. при Львівському технікумі відкрились шестимісячні постійно діючі курси підготовки керівників танцювальних колективів. М.Вантух закінчив ці курси і здобув спеціальність керівника самодіяльного танцювального колективу. Навчання закінчив у 1958 р. і його залишають там викладачем та методистом з культосвітньої роботи. Він викладає український танець, історію костюму, звичаїв, традицій, обрядів. Так розпочалося професійне становлення видатного митця. Далі була армія – служив в Ансамблі пісні і танцю Прикарпатського військового округу, працював у Львівській філармонії.

У 1977 р. – закінчив заочну Академію суспільних наук у Москві.

В 1964 році Мирослав Михайлович Вантух заснував ансамбль танцю "Юність" при Палаці культури ім. Гагаріна м. Львова. Створив там три програми: "Танці українські"; "Танці народів СРСР"; "Танці народів світу". Загалом в цьому колективі Вантух поставив близько 40 номерів. Серед найвідоміших: "Українське вітання", "Гопак", "Козачок", "Танець з бубнами" (інша інтерпретація, ніж в ансамблі ім. Вірського), "Ми всі за мир", "Російський святковий", "Тих днів не змовкне слава" (тема громадянської війни), "Гімн праці", "Черемха", "Рушничок", "Запорожці", "Дочка Куби". За 20-річну роботу Мирослава Михайловича з цим колективом на всіх всесоюзних конкурсах він завоював лише золоті медалі. Як керівник колективу Мирослав Михайлович читав лекції і проводив семінари з народно-сценічного танцю, історії костюму, народних звичаїв та обрядів в Америці, Канаді, викладав в Перемишлі, Ярославлі, Кракові, Любліні. В хореографічних колективах різних країн М.Вантух створював постановки, які мали великий успіх на

міжнародних конкурсах.

Проводячи активну балетмейстерську роботу, М. Вантух не забував про постійне підвищення власної кваліфікації. Весь цей час він удосконалював свій професіоналізм. По направленню Державних курсів підготовки керівників танцювальних колективів проходив стажування в Москві в ансамблі Мойсеєва, у Великому театрі відвідував уроки класичного танцю солістів театру Лієпи, Плісецької, Васильєва, Максимової, які проводив Народний артист Радянського союзу А.Мессерер.

В 1968 році М.Вантух стає наймолодшим заслуженим діячем мистецтв України. В 1977 р. йому присвоєно почесне звання Народного артиста України. У Львові Мирослав Михайлович був досить шанованою людиною. Він був депутатом Львівської міськради 3-ох скликань.

В березні 1980 р. Мирослав Михайлович Вантух очолює Національний заслужений академічний ансамбль народного танцю України ім. П.Вірського. Свого часу Павло Вирський органічно синтезував особливості українського народного і класичного танців. Так виникла нова інтерпретація вже давно відомих в народі танців, які по праву стали сценічними. Кожен номер програми - це певний образ, характер, і навіть історія. Адже палітра почуттів нашого народу надзвичайно різноманітна. Це - мужність і м'який ліризм, героїзм і романтичність, іскрометне завзяття і тонкий гумор. Першою роботою М.Вантуха в ансамблі імені П. Вірського стала хореографічна композиція "Карпати": в ній помітний своєрідний стиль митця, який зумів цікаво інтерпретувати народні обряди, вдаючись до сучасних лексичних хореографічних засобів. Оригінальністю позначені також його роботи – чоловічий український "Танець із бубнами", обрядовий танець "Літа молоді", "Волинські візерунки",

"Гуцульська рапсодія". Ввібрала в себе усю красу національного багатства композиція "Україно, моя Україно". Під керівництвом М.Вантуха із творчого доробку П.Вірського відновлено більше 10 номерів програми. "Ми з України", "Про що верба плаче", "Подоланочка", "Рукодільниці", "Моряки", "Запорожці", "Гопак", "Ляльки" та інші шедеври Павла Вірського завдяки Мирославу Вантуху сьогодні знає цілий світ.

У 1991 р. розпочала свою діяльність створена М.М. Вантухом дитяча хореографічна школа, де навчається понад 200 обдарованих дітей. У школі дітей професійно навчають класичному і народно-сценичному танцю, музичній грамоті, створюють умови для глибокого вивчення теорії і практики української народної хореографії. Основною метою школи є пошук, навчання й виховання дітей, які згодом зможуть стати справжніми майстрами сцени і поповнити не тільки свій уславлений колектив, а й інші професійні хореографічні колективи України.

В 1993 р. М.М.Вантух стає лауреатом Державної премії України ім. Т.Г.Шевченка.

Шукаючи шляхи вирішення проблем, які сьогодні існують в галузі хореографії, Мирослав Вантух в 2003 р. створює та очолює Всеукраїнську хореографічну спілку. Її створення було зумовлено потребою в збереженні, відродженні та розвитку національного хореографічного мистецтва, яке тісно пов'язане з історією народу, його традиціями, самовизначенням. Першим кроком у цьому напрямку стала організація Всеукраїнського фестивалю народної хореографії. У 2002 році Національний заслужений академічний ансамблю танцю України ім. П.Вірського та Міністерство культури і мистецтв України виступили засновниками I Всеукраїнського фестивалю-конкурсу народної хореографії ім. П. Вірського. Відтоді

цей фестиваль-конкурс проводиться з метою збереження та розвитку традицій народної хореографії, збагачення професійного та аматорського мистецтва, підвищення художнього рівня балетмейстерських постановок.

У 2004 р. за визначні особисті заслуги перед Українською державою М.М. Вантуху Указом Президента України присвоєно звання Героя України. Все своє життя Мирослав Вантух присвятив мистецтву. І сьогодні продовжує творити в ім'я України. Ми мусимо бути вдячними М.Вантуху за те, що ансамбль танцю України і сьогодні сприймається всім світом як високохудожній мистецький колектив.

Питання для самостійної роботи:

1. Етапи творчої біографії М. Вантуха.
2. М. Вантух – гідний продовжувач справи П. Вірського.
3. Проаналізувати танцювальні номери і хореографічні композиції, створені М. Вантухом в Національному заслуженому академічному ансамблі танцю України ім. П. Вірського.
4. Створення а діяльність дитячої хореографічної студії при Національному заслуженому академічному ансамблі танцю України ім. П. Вірського.
5. Суспільна діяльність М. Вантуха.
Література: 1, 4, 5, 7, 10-12.

Лекція 6

Тема 6. Хореографічна поезія Бориса Колногузенка.

План

1. Навчання в Краснодарському державному інституті культури.

2. Робота на посадах танцівника та балетмейстера в колективах України та Росії.

3. Б.М. Колногузенко – ініціатор та засновник відкриття хореографічного відділення в ХДАК.

4. Створення театру народного танцю «Заповіт» та його діяльність.

5. Створення Великого Слобожанського ансамблю пісні і танцю.

6. Високохудожні сценічні твори Б.М. Колногузенка.

7. Наукова та методична література Б.М. Колногузенка.

8. Суттєві державні нагороди та відзнаки Б.М.Колногузенка.

Основний зміст

Борис Колногузенко проявив свої здібності до танцю ще в дитинстві. І як би потім не складалася його подальша доля, він залишався вірним своєму покликанню та домогся великих професійних вершин. І вже понад тридцять років він є безсумнівним лідером Слобідського краю в мистецтві хореографії і одним з найталановитіших балетмейстерів та творчих керівників в Україні.

У 1967 році, після закінчення школи, любов до поезії та літературі мало не взяли верх: Борис Колногузенко вирішив поступати на факультет журналістики Кубанського державного університету. Та раптом дізнався, що у Краснодарі відкрився другий у СРСР, після московського, інститут культури з балетмейстерським відділенням. Його подальша доля була вирішена.

Зі спогадів Бориса Миколайовича дізнаємося, що на хореографічне відділення інституту набирали 47 осіб. Абитурієнтів, які приїхали з різних куточків Радянського Союзу було у десятеро більше. Але, здавши усі екзамени на п'ятірки, він стає студентом інституту культури.

Згадуючи свій перший курс, Борис Миколайович відмічає, що тоді у його групі було багато професійних танцюристів, які мали багатий досвід та гарну підготовку. Щоб нічим не поступатися їм йому довелося багато працювати, залишатися у танцкласах іноді до ночі. Та при всьому цьому знаходив можливість працювати у Краснодарському міському ансамблі бального танцю у Миколая Петровича Бібікова. Та вже на другому курсі Борис Миколайович увійшов до четвірки хлопців-лідерів студентської групи.

Так, у 70ті роки після закінчення балетмейстерського відділення Краснодарського державного інституту культури Борис Колногузенко заявив про себе як обдарований артист, цікавий балетмейстер та грамотний педагог. Доказом цього служить те, що йому запропонували посаду викладача.

Одного дня до танцювального класу увійшов головний балетмейстер державного Кубанського козачого хору Григорій Гальперин, запросив до філармонії і запропонував одразу ж дві посади у танцювальній групі-артиста та педагога-балетмейстера. Тоді, у 1972 році, головним завданням молодого педагога-балетмейстера Бориса Колногузенка була підготовка танцюристів до виконання репертуару, підтримка та розвиток їхнього хореографічного рівня.

З цим завданням Борис Колногузенко справлявся дуже добре. Бо він- танцюрист, хореограф, педагог завжди прагнув до висот та завжди знаходився у творчому пошуку. У Москві, Ленінграді, Саратові та інших містах під час гастрольних турів він завжди відвідував учбові заклади, які готували спеціалістів у галузі хореографії, виступи та репетиції місцевих танцювальних ансамблів. Уважно дивився, аналізував та робив висновки.

Але наступають не кращі часи для Кубанського козачого хору. І тоді Борис Колногузенко опиняється на Україні, а саме у Полтаві на посаді соліста балетної групи, а потім і головного балетмейстера музично-драматичного театру імені Н. В. Гоголя. Цей театр у ті роки мав великий творчий потенціал. Відомі вокалісти Москви мали за честь виступати на його сцені.

Головний режисер театру Борис Прокопович не обмежував мене у творчих пошуках, і я часто включав в спектаклі незаплановані танцювальні сцени. У мюзиклі «Бременские музыканты» кожен персонаж мав свій не тільки акторський, а й танцювально-пластичний образ. У спектаклях «Сорочинський ярмарок», «Ой, не ходи, Грицю», «Циганка Аза», «Свадьба в Малиновке» я часто включав додаткові, незаплановані сценарієм, танці. При створенні музичного спектаклю «Енеїда» у всіх актах моя хореографія на рівних виступала з вокальними та драматичними діями.

Кар'єра Бориса Колногузенка у Полтаві стрімко розвивалась. Крім того, у своїй творчості він вийшов на перші позиції у місті та області. У всіх головних святкових концертах та інших культурних заходах Борис Миколайович незмінно призначався головним балетмейстером.

Йшов час та потім послідували постановки танцювальних номерів у відомому на весь Радянський Союз ансамблі пісні і танцю Червонопрапорного Чорноморського флоту, а згодом і запрошення на роботу в цей прославлений колектив на посаду другого балетмейстера. А вже після того, як ветеран цього ансамблю пішов на пенсію-заслужений артист України Олексій Погребний, Борис Колногузенко зайняв посаду головного балетмейстера ансамблю. Праця у цьому колективі відмітилася не тільки великими труднощами, але

й великими творчими успіхами, гастрольними та дружніми візитами у країни Середземноморського басейну на чолі з головнокомандуючим флоту.

Через деякий час Борис Миколайович приїздить до Харкова, який зустрів його якнайкраще. Завдяки своїй плідній праці він перший створив повновагому концертну програму зразкового ансамблю народного танцю «Щасливе дитинство» Харківського обласного Палацу піонерів та школярів імені Постишева, з якою юні артисти – харківчани підкорили серця глядачів багатьох міст України, Росії та Азербайджану.

Також Борис Колногузенко не відмовився стати керівником народного ансамблю танцю «Жайворонок» БК ЮЖД, який у своєму репертуарі мав лише три танці: молдавський, донських козаків «Плетінь» та «На галявині». Але з приходом Бориса Миколайовича ансамбль скоро зайняв лідируючі позиції у місті та у республіці. Його стали запрошувати на визначні заходи, у тому числі, до столиці СРСР Москви. Три роки підряд колектив незмінно одержував перемоги у творчих конкурсах серед закладів культури. Ансамбль «Жайворонок» виступав на багатьох вагомих урочистостях у різних закуточках країни, брав участь у багатьох подіях, які мали дійсно історичну величину. Це і виступ восени 1984 р. на святі, яке було присвячене завершальній «сбойці» Байкало – Амурської магістралі. Також свій успіх з новою програмою, яку створив Борис Колногузенко, ансамбль «Жайворонок» повторив у 1986 році. Небачений випадок: один і той самий колектив другий раз узяв участь у роботі агітпоїзду «Комсомольская правда». Годі і ансамбль, і керівник були нагороджені почесними знаками ЦК ВЛКСМ. А у 1988 році Центральний комітет комсомолу запросив «Жайворонок» взяти участь у спецрейсі агіттеплоходу «Корчагінець», присвячений 42й річниці звільнення

Курильських островів та Південного Сахаліну від японських загарбників.

Але найголовнішим у долі «Жайворонка» стали виступи ансамблем за кордоном. Це поїздки до польських міст Познань та Каліш, а також французькі міста- Париж та Лілль. Це був великий успіх українського хореографічного мистецтва, про який писали багато польських та французьких газет.

Час миттєво спливав та у 1989 році у житті талановитого балетмейстера розпочинається нова сторінка життя, яка народжувалась у стінах Харківського інституту культури(зараз ХДАК), коли Борис Колногузенко здійснив підготовку усіх планів та програм, а головне – здійснив перший набір студентів на хореографічне відділення і створив танці малих форм, бо студентів було ще дуже мало. Але не дивлячись на це Борис Миколайович стрімко набирав оборотів – щоденні репетиції, підготовка костюмів та фонограм – саме так у 1990 році починається організація театру народного танцю «Заповіт», який швидко заволодівав лідерські позиції в мистецтві хореографії, бо брав участь у всіх головних та значущих конкурсах України та закордону.

У 1992 році в місті Красноярську (Росія) на міжнародному конкурсі народного танцю, в якому брали участь колективи із семи країн світу, у заповіт чан був повний тріумф: «Заповіту» вручили Гран-прі, Борису Колногузенку – приз та диплом лауреата за кращі балетмейстерські роботи, а Олександра Ткаченко була названа кращою танцюристкою конкурсу.

Восени цього ж р. театр танцю взяв участь у Всеукраїнському конкурсі народної хореографії у м. Рівне та одержав головний приз республіканського Будинку народної творчості –« Кришталевий тризуб».

Можна з упевненістю сказати, що 1992 рік став початком тріумфального розквіту колективу, головним творцем, душею та натхненням якого був Борис Миколайович Колногузенко.

Мистецький шлях театру народного танцю «Заповіт» був та залишається надзвичайно цікавим.

Це і виступи у 1993 році у Польщі та Німеччині, також участь на міжнародному фестивалі фольклорного танцю у бельгійському місті Холайн, де Україну представляв тільки один колектив. 1994 рік – «Заповіт» було запрошено до Північної Осетії та Кабардіно – Балкарію на конкурсні фестивалі «Зорі Владикавказу» та «Танці над Ельбрусом». П'ять величезних кришталевих ваз з емблемою фестивалю були вручені п'ятьом кращим ансамблям. Серед таких була і чоловіча група складу театру «Заповіт».

У цьому ж, 1994 році, ансамбль брав участь у міжнародному фестивалю народного танцю, котрий проходив у Гомелі, Республіці Білорусь. Це був всесвітній студентський фестиваль «Арт – Сесія», де «Заповіт» отримав Гран-прі і в концерті переможців виконав «Гопак».

Влітку 1995 р. учасниками Всесвітнього фестивалю народного танцю, який проводив ЮНЕСКО у місті Калінінград Російської Федерації стали 62 ансамблю з різних країн світу. Фіналом цього грандіозного творчого форуму став гала-концерт на головній сцені фестивалю у центрі острова Імануїла Канта, на якій виступав Харківський театр танцю «Заповіт».

Врожайним був 1998 рік. Тут і концертний тур з благодійними виступами у Будапешті, Вені, Парижі та інших містах Європи, участь у весневому фестивалі у Барселоні, де Борис Миколайович був визначеним переможцем конкурсу балетмейстерів та отримав

найпрестижнішу нагороду: « Золотий клинок Іспанії». Після Іспанії була Португалія і, таким чином, театр народного танцю « Заповіт» рухався певною ходою до вершин.

Але головною відзнакою було те, що театр народного танцю « Заповіт» став одним з найкращих на усіх національних конкурсах народної хореографії імені П. П. Вірського: на першому конкурсі - перше місце у ансамблях та малих формах (Київ, 2004 рік); на другому – перше місце серед ансамблів та перше – у малих формах (Київ, 2007 рік); на третьому у 2011 році – Гран-прі серед танцювальних колективів України (понад 800 ансамблів).

Саме з цього моменту можна сказати, що Борис Миколайович Колногузенко стає лідером з багатьма знаннями та здібностями, бо все, за що він береться та створює неодмінно стає найзначнішим та найкращим.

Ще одним прикладом цього є створення у Харкові навесні 2011 р. Великого Слобожанського ансамблю пісні та танцю (ВСАПТ) за ініціати голови Харківської обласної державної адміністрації Михайла Марковича Добкіна. До роботи з цим ансамблем було залучено провідних митців Харківщини.

Не гаючи часу, творчий колектив почав активно працювати над першою концертною програмою. Михайло Когутич підібрав цікаві народні пісні та авторськи хорові твори, Андрій Стрілець аранжував пісні, танцювальні номери та оркестрові п'єси, а Борис Колногузенко створив для ансамблю високохудожні танцювальні номери та вокально-хореографічні композиції.

Плідна робота виконавського та керівного складу ансамблю дала свої результати вже під час презентації, яка відбулася 7 травня 2011 р. на ювілейному вечорі єпископа Харківського та Богодухівського Никодима.

Після успішного дебюту ансамбль виступив на концертах, присвячених Дню Перемоги та Дню Харкова. Свою програму артисти представили на міжнародному саміті з розвитку туризму, стали учасниками двох Всеукраїнських етнофестивалів «Печенізьке поле».

Міністр культури України М. О. Кулиняк високо оцінив виступ Великого Слобожанського ансамблю пісні і танцю і запросив його до участі в Днях культури України в Ізраїлі. І там, на «землі обітованій», колектив достойно та яскраво представив танцювальну культуру України. Усі концерти в Бат-Ямі, Ашдоді, Хайфі проходили з величезним успіхом. Танцювальні композиції Великого Слобожанського ансамблю пісні і танцю глядачі приймали з захопленням, неодноразово викликаючи артистів на «біс».

На початку грудня 2011 р. у харківському національному театрі оперу та балету імені М. В. Лисенка відбулася прем'єра концертної програми Великого Слобожанського ансамблю пісні і танцю. Яскраві танцювальні номери та вокально-хореографічні композиції, зріле звучання хору, виконавська майстерність оркестрової групи – все це було об'єднано художнім керівником ансамблю в органічну програму, яку глядачі сприйняли як єдиний спектакль. Видовищними були і колоритні костюми, розроблені на істинно народній основі.

Влітку 2012 р. репертуар ансамблю поповнився цікавими пісненими творами та вокально – хореографічною композицією «Ой, при лужку, при лужку...».

Можна впевнено сказати, що це ще один успіх такого майстра як Борис Колногузенко.

Зараз Бориз Миколайович Колногузенко є єдиним в Україні лауреатом сімнадцяти міжнародних конкурсів у

різних країнах світу; єдиним на Слобожанщині балетмейстером, маючи звання народного артиста України та професора хореографії; єдиним хореографом, котрий є дійсним членом Української академії наук.

Сьогодні Борис Миколайович член Президіуму Національного хореографічного союзу України і головою його Харківського обласного відділення, член колегії Міністерства культури України. Він продовжує активну творчу та педагогічну діяльність, працює деканом факультету хореографічного мистецтва Харківській державній академії культури, директором та хореографом театру народного танцю «Заповіт», художнім керівником та головним балетмейстером Великого Слобожанського ансамблю пісні і танцю.

За видатні заслуги Борису Колногузенку присвоєно звання почесного громадянина Харківської області. Також за плідну багаторічну працю був нагороджений рядом суттєвих державних нагород та відзнак. Найвагоміші з них: ордени « За заслуги», « За розбудову України», « Князя Володимира», « Георгія Победоносця»; п'ять разів він ставав переможцем Рейтингового конкурсу « Харків'янин року», в 2008 році отримав почесну відзнаку « Лідера України»; він є лицарем ордену Архистратига Михаїла.

Питання для самостійної роботи:

1. Етапи творчої біографії Б. Колногузенка.
2. Проаналізувати танцювальні номери і хореографічні композиції, створені Б. Колногузенком в театрі народного танцю «Заповіт» ХДАК.
3. Проаналізувати танцювальні номери і хореографічні композиції, створені Б. Колногузенком у Великому Слобожанському академічному ансамблі пісні і танцю.

4. Наукова та методична діяльність Б. Колногузенка.
Література: 4, 5, 7, 10.

Лекція 7

Тема 7. Народно-сценічний танець на початку ХХІ ст. Створення Національної хореографічної спілки України.

План

1. Професійні та аматорські хореографічні колективи України на поч. ХХІ ст.
2. Створення Національної хореографічної спілки України.

Основний зміст

В Україні на початку ХХІ століття, продовжуючи традиції видатних основоположників українського народно-сценічного танцю та зберігаючи своєрідність національної хореографії, функціонує ціла низка професійних та аматорських хореографічних колективів: Заслужений академічний ансамбль танцю України «Донбас» (художній керівник і головний балетмейстер заслужений артист України Олександр Прокопенко), Державний академічний Національний Гуцульський ансамбль пісні і танцю «Гуцулія» (головний балетмейстер народний артист України Іван Курилюк), академічний фольклорно – хореографічний ансамбль «Славутич» (один з засновників і головний балетмейстер колективу на протязі більш ніж 30 років – народний артист України Георгій Клоков, художній керівник — заслужений артист України Юрій Дузенко), народний хореографічний ансамбль ансамбль «Пролісок» Кіровоградського обласного загальноосвітнього навчально – виховного комплексу гуманітарно – естетичного профілю (художній керівник народний артист України Анатолій Коротков),

народний хореографічний ансамбль « Сонечко» Житомирського обласного центру хореографічного мистецтва (художні керівники – народні артисти України Тетяна та Михайло Гузун), заслужений ансамбль танцю України « Юність» (художній керівник – народний артист України Михайло Ванівський) та інші.

Велику роботу по вивченню та пропаганді українського народно – сценічного танцю було проведено видатними хореографами Дарієм Ластівкою, Рафаїлом Малиновським, Олегом Голдричем, Олексієм Гомоном.

НХСУ

2002 рік – за ініціативою відомого діяча національного хореографічного мистецтва, послідовника ідей всесвітньо відомого хореографа П.П. Вірського, Героя України, народного артиста України, лауреата Національної премії України імені Т.Шевченка , академіка, генерального директора – художнього керівника Національного заслуженого ансамблю України імені П.П. Вірського Мирослава Вантуха була створена Всеукраїнська хореографічна спілка, яка об'єднала провідних митців хореографічного мистецтва та творчі колективи України. Серед засновників - Є.В. Авер'янов, М. С. Гузун.

13 грудня 2004 року постановою Кабінету Міністрів України Всеукраїнській хореографічній спілці був наданий статус Національної.

Головний осередок спілки знаходиться у Києві в будинку національних творчих колективів. Відділення НСХУ діють в усіх регіонах України. За час існування Спілка започаткувала міжнародні, всеукраїнські та регіональні фестивалі, зокрема Міжнародний фестиваль танцю народів світу «Веселкова Терпсихора», Міжнародний фестиваль «Фольклорний дивосвіт» та Всеукраїнський фестиваль-конкурс «Нові хореографічні

постановки».

Питання для самостійної роботи:

1. Перелічити найвідоміші професійні та аматорські хореографічні колективи України та їх хореографів.

2. Основна мета діяльності Національної хореографічної спілки України.

Література: 4, 5, 10, 11, 14.

Лекція 8

Тема 8. Провідні фестивалі та конкурси з народної хореографії в Україні.

План

1. Всеукраїнський фестиваль-конкурс народної хореографії ім. П. П. Вірського.

2. Всеукраїнський фестиваль-конкурс народної хореографії Героя України Мирослава Вантуха.

3. Міжнародний фестиваль-конкурс танців народів світу «Веселкова Терпсихора».

Основний зміст

Проведення ряду фестивалів та конкурсів в Україні передбачає піднесення творчої активності професійних та аматорських хореографічних колективів, виявлення кращих шкіл та постановок у галузі народної хореографії, пошук кращих оригінальних зразків хореографічної народної творчості, визначення перспектив розвитку хореографічного мистецтва в Україні.

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ФЕСТИВАЛЬ-КОНКУРС НАРОДНОЇ ХОРЕОГРАФІЇ ІМЕНІ ПАВЛА ВІРСЬКОГО проводиться з метою збереження і розвитку народних традицій хореографії, збагачення професійного і аматорського мистецтва, підвищення художнього рівня балетмейстерських постановок, активізації організаційно-

творчої та пошукової роботи фольклорних експедицій, фіксації скарбів танцювального мистецтва України.

Засновником фестивалю-конкурсу є Національна хореографічна спілка України.

Проводиться раз на три роки, у три тури: перший – обласний; другий – регіональний, третій – всеукраїнський та заключні гала -концерти.

Хореографічні композиції колективів і виконавців, які беруть участь у фестивалі – конкурсі повинні будуватися на фольклорі, народних традиціях, звичаях та обрядах різних національностей України (українські танці та народні танці національних меншин будь-якого жанру та стилю - від сценічної обробки фольклорних танців до сучасних винаходів нових форм у національній хореографії).

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ФЕСТИВАЛЬ-КОНКУРС НАРОДНОЇ ХОРЕОГРАФІЇ ГЕРОЯ УКРАЇНИ МИРОСЛАВА ВАНТУХА проводиться з метою збереження та розвитку народного хореографічного мистецтва, пошуку та розвитку нових форм українського народного танцю. Його завданням є підтримка та розвиток танцювального мистецтва в Україні відкриття нових талантів

Засновники: Міністерство культури України, Національна хореографічна спілка України, Управління культури Львівської облдержадміністрації, Львівське обласне відділення Національної хореографічної спілки України.

Міжнародний фестиваль-конкурс народів світу «Веселкова Терпсихора». фестиваль проходить в м. Києві. Організуючи фестиваль, його засновники головним завданням бачили збереження, розвиток та пропаганду кращих етнокультурних здобутків хореографічного мистецтва, традицій, звичаїв, обрядів народів, що

проживають на території України та за її межами, зміцнення міжнародних зв'язків, взаємозбагачення культур.

Засновник: Міністерство культури і мистецтв України, Національний заслужений академічний ансамбль танцю України імені П. Вірського, Український культурно-просвітницький центр «Дружба», Національна хореографічна спілка.

В останні роки виникло багато фестивалів та конкурсів, започаткованих обласними осередками НХСУ та окремими хореографічними колективами. Серед них необхідно відзначити: фестиваль-конкурс народної хореографії імені Василя Авраменка “Гопак” в м. Корсунь-Шевченківський Черкаської області, “Танцюючий бриз” в АР Крим, “Танець скликає друзів” у м. Кривий Ріг, “Весняні арабески” в м. Луганськ та ще близько 50 фестивалів та конкурсів різного рівня.

Питання для самостійної роботи:

1. Перерахувати відомі в фестивалі-конкурси народної хореографії в Україні.

2. Мета та основні положення Всеукраїнського фестивалю-конкурсу народної хореографії імені П. П. Вірського.

3. Мета та основні положення Всеукраїнського фестивалю-конкурсу народної хореографії Героя України М. М. Вантуха.

4. Історія виникнення, мета та основні положення Всеукраїнського фестивалю-конкурсу танців народів світу «Веселкова Терпсихора».

Література: 5, 14.

РОЗДІЛ 5. Творчість видатних хореографів світу

Лекція 9

Тема 18. Володимир Курбет –корифей молдавського танцю.

План

1. В. Курбет – етнограф і фольклорист, дослідник народного танцю і музики, артист.
2. Заснування першого професійного ансамблю танцю Молдови (м. Кишинів, 1945 р.). Історія виникнення назви «Жок». Перші художні керівники колективу (Л. Леонарді та Л. Зельцман).
3. 1957 р. – В. Курбет – репетитор, а з 1958 р. – головний балетмейстер ансамблю танцю «Жок».
4. Різноманітність програм, створених В. Курбетом.
5. Концертна діяльність колективу.
6. Національний академічний ансамбль народного танцю «Жок».

Основний зміст

Володимир Курбет - молдавський балетмейстер . Він народився 5 грудня 1930 селі Суслень Оргієвського району. Народний артист СРСР (1981 рік). У 1966 році закінчив Кишинівську музичну школу « Штефан Няга ». Володимир Курбет виховувався в середовищі , що сприяє розвиткові художніх здібностей , оскільки його батько , Косма Курбет , був трубачем і керівником оркестру народних музикантів. У дитинстві Володимир Курбет успішно пройшов школу народної пісні і танцю. У 1949-1953 роках він був художнім керівником аматорського танцювального колективу Сусленського районного будинку культури , в 1953 - 1957р. - керівником ансамблю народного танцю в селі Карагаш Слободзейського району.

У 1957 році Володимир Курбет призначений учителем - репетитором , а в 1958 році художнім керівником і головним балетмейстером Молдавського

державного академічного ансамблю народного танцю « Жок », (в минулому Державний ансамбль народного танцю МРСР, з 1955 р. заслужений колектив МРСР, який був створений у серпні 1945 р. в Кишиневі). Перші художні керівники колективу – Л. Леонарді та Л. Зельцман.

Органічно асимілюючи музичне та хореографічне мистецтво жителів молдавських сіл , Володимир Курбет став постановником молдавських народних танців , в яких зберіг національний характер рухів і місцеву манеру виконання . « Сирба » і « Бетута » , поставлені ще в Сусленах , були відзначені фахівцями на Республіканському фестивалі пісні і танцю в 1949 році. За постановку « Танцю ковалів» і « Сирбу » на сцені в селі Карагаш він був удостоєний звання лауреата (золота медаль) VI Всесвітнього фестивалю молоді та студентів у Москві (1957).

З ансамблем «Жок» Володимир Курбет поставив близько 50 народних танців. Це були справжні вистави народної музики , костюма і танцю , самого високого виконавського рівня , що не має аналогів у світі. Серед них: «Танець ковалів» «Бріул», «Бетута», «Молодецька», «Гайдукское», «Хору дівчат», «Мерунціка». «Креїцелє», «Молдовеняска», «Цереняска», «Резешаска», «Хора маре». Чудові успіхи: «Келушарій», «Молдавська весілля», «Мерцишор» , сюїта «Букурія», «Карпатська сюїта»; дуети «У джерела», «На винограднику» і т.д. Під керівництвом Володимира Курбета ансамбль «Жок» досяг найвищого рівня художньої майстерності, що дало йому можливість часто гастролювати з концертами за кордоном.

Володимир Курбет приділяє постійну увагу справжньому музичному супроводу, оригінальному малюнку рухів, характерному для краю хори, а також відповідним національним костюму і вигуків, які супроводжують танець, надають йому динаміку і

завершення. Він працював над усіма істотними аспектами танцю, що було відзначено відомими хореографами з Москви, Бразилії, Мексики, Австралії, Португалії, Франції та інших країн. Володимир Курбет ставив молдавські танці з престижними колективами Болгарії, Румунії, Югославії. Він брав участь в якості члена журі у мистецьких фестивалях в Болгарії та Німеччині.

Він вніс свій внесок в якості хореографа в постановку вистави «Птахи нашої молодості» за одноіменною драмою Іон Друце, фільмів «Її величність – «Хора» і «Червоні поляни», «Весілля в Малинівці».

Володимир Курбет проявив себе як фольклорист і публіцист: записав незліченну кількість молдавських народних пісень і текстів, опублікував серію статей, нарисів і книг за специфікою, походженням, історії та манері виконання молдавських народних танців, про необхідність збереження та творчого розвитку молдавських народних звичаїв і традицій. Є автором антологій, справжніх живих енциклопедій: «La vatra horelor» («На батьківщині хор»), «Promotori ai artei populare» («Хранителі народного мистецтва»), «Tot cu cîntecul mă mîngîi» («Все в пісні шукаю розради»), «Așa - i jocul pe la noi» («Так танцюють у нас»), і «La gura unei peșteri de somori» («Біля входу в печеру скарбів»). Народний артист СРСР зібрав понад 6000 пісень і танцювальних народних мелодій, багатьом з яких подарував друге життя в своїх дев'яти книгах.

Володимир Курбет - кавалер двох орденів Трудового Червоного Прапора і ордена Дружби Народів.

Разом з ансамблем «Жок» маестро дав близько 10 000 концертів у понад 70 країнах світу, серед яких Росія, Болгарія, Чехія, Бельгія, Бразилія, Австрія, Єгипет, Італія, Франція, Канада, Португалія, Румунія, Німеччина та інші. Ансамбль «Жок» брав участь у багатьох міжнародних

фестивалях, удостоївся десятків медалей і дипломів.

Сьогодні «Жок» - це більше, ніж культурне явище, як Володимир Курбет більше, ніж просто феноменальна людина. Завдяки Володимиру Курбету народний танець став візитною картковою Молдови за кордоном. Мільйони людей асоціюють народний танець з цим незвичайним колективом і Володимиром Курбетом.

За 55 років своєї діяльності він виховав десятки танцюристів, чотири покоління, для яких був не тільки художнім керівником, а й рідною людиною.

Будучи 13-м керівником, він став і найкращим, тому що тільки він зумів проникнути з ансамблем «Жок» в душі людей і підкорити їх серця.

Питання для самостійної роботи:

1. Етапи творчої біографії В. Курбета.
2. Проаналізувати танцювальні номери та хореографічні композиції, створені В. Курбетом в Національному академічному ансамблі народного танцю «Жок».

Література: 5, 11.

Лекція 10

Тема 19. Видатні хореографи Грузії.

План

1. І. Сухішвілі та Н. Рамішвілі.
 - Робота в Тбіліському театрі опери та балету (кінець 20-х рр. XX ст.).
 - Створення Державного ансамблю танцю Грузії (зараз Національний балет Грузії). І. Сухішвілі та Н. Рамішвілі – засновники ансамблю.
 - Історія ансамблю танцю Грузії. Відродження грузинського танцювального фольклору в програмах ансамблю. Унікальність і багатство культурної спадщини

Грузії. Перші гастролі.

- Різниця між чоловічим і жіночим танцем.
- Національний балет Грузії – «восьме чудо світу».

2. Танхо Ізраїлов

• Навчання в балетній школі при Бакинському театрі ім. М. Ф. Ахундова.

• Створення і керівництво ансамблем танцю гірських євреїв (1934-1936 рр.).

• Робота солістом а також асистентом балетмейстера Ансамблю народного танцю СРСР під керівництвом І. Моїсєєва (1937-1954 рр.).

• Навчання на балетмейстерському відділенні Державного інституту театрального мистецтва ім. Луначарського (м. Москва, 1949-1954 рр.).

• Т. Ізраїлов – художній керівник ансамблю танцю «Жок» республіки Молдова (1954-1955 рр.).

• Заснування і робота художнім керівником ансамблю танцю Туркменської РСР (1955-1958 рр.).

• Т. Ізраїлов – засновник всесвітньо відомого ансамблю танцю Дагестану «Лезгинка» (1958 р.).

• Ансамбль "Лезгинка" - візитна картка не лише Дагестану, але й усього Кавказу.

Основний зміст

ІЛЛЯ ІЛЛІЧ СУХІШВІЛІ (1907-1985) – грузинський, радянський артист балету, балетмейстер. Народний артист СРСР (1958). Народився 4 квітня 1907 р. в Тифлісі, нині – Тбілісі. Закінчив грузинську студію народних танців в 1924 році (педагог А. Алексідзе).

З 1926 р. у трупі Тифліського театру опери та балету, виконував у спектаклях грузинські народні танці.

З 1928 р. стає провідним танцівником цього театру, ставить танці в оперних спектаклях: «Цісана» Долідзе (1929), «Абесалом і Етері» Паліашвілі (1930), «Сказання

про Шота Руставелі» Аракишвілі (1930), «1905» Мегвінет-Ухуцесі (1931).

Ілля Ілліч також ставив грузинські танці в інших театрах країни: у Київському театрі музичної комедії, Київському театру опери та балету тощо.

У 1945 р. Ілля Ілліч заснував спільно з дружиною, народною артисткою СРСР Ніно Рамішвілі Ансамбль народного танцю Грузії і потім до кінця свого життя працював у ньому.

«Думка про створення ансамблю зародилася ще в 1935 році, коли один з нас, Іліко Сухішвілі разом з групою грузинських танцюристів був відряджений до Лондона на всесвітній фестиваль народного танцю. Успіх грузинських танцюристів на цьому святі, найбільша розмаїтість танців різних країн світу настільки захопили нас, що ми вирішили створити ансамбль грузинських народних танців. ... Ми задалися метою не тільки перенести на сцену поширені в народі танці, а й відновити призабуті, а також створити нові танці на народній основі. ...Ми добре розуміли, що за законами сцени не можна переносити танці на сцену в незайманому вигляді. Від постановника потрібна здатність знайти гармонію між фольклорним матеріалом і режисерською обробкою, або, іншими словами, танці для показу на сцені повинні бути театралізованими», – писала Ніно Рамішвілі.

До початку першого концерту репертуар ансамблю складався з 18 номерів, в тому числі «мхедрулі», «Картулі», «саману» (танець трьох дівчат, на створення якого Ніно і Іліко надихнула старовинна фреска на стіні Светіцховелі). Тбілісці дуже тепло поставилися до нового колективу, віддавши належне танцюристам і прекрасним костюмам, виконаним за ескізами знаменитого театрального художника Соліком Вірсаладзе. Ці сценічні костюми захоплювали не тільки барвистістю, але й

гармонійно поєднувалися з характером і стилем танцю. Високо була відзначена і режисерська робота Дмитра Алексідзе, який чудово поставив сцени з циклу «Старий Тбілісі». Успіху концерту сприяла і музика, підібрана для кожного номера відомим композитором Арчілом Кереселідзе. Окрилені успіхом Ніно і Іліко продовжили працювати над розширенням репертуару.

У березні 1946 р. пройшли з тріумфом виступи ансамблю в Москві, в залі державної консерваторії імені Чайковського. Госконцерт уклав з ансамблем договір про гастролі по всьому Радянському Союзу. Турне продовжилося шість місяців, ансамбль дав 150 концертів. У колективі панувало радісне збудження – ансамбль виходив на велику дорогу. Незабаром надії і очікування втілились в життя. У 1948 р. Фінляндія стала першою зарубіжною країною переможного шествія колективу по дорогах всіх континентів. А перший закордонний концерт відбувся у Хельсінкі, у величезному залі «Мессухалі».

У серпні цього ж року ансамбль виступав в Данії. У Копенгагенському королівському театрі 40 грузин «закип'ятили кров» холоднокрівним норманам, дипломатам і датському принцу Кнуду. Артисти повторили на «біс» кілька танців, але глядачі їх не відпускали і, зрештою, рознесли двері артистичної вбиральні, а потім на піднятих руках винесли танцюристів на завалену квітами сцену, де ще раз був виконаний «мхедрулі»...

Проїшли роки, позаду залишилися гастролі в багатьох країнах світу. Колектив танцюристів поповнився новими солістами, такими як Тамаз Кікалішвілі, Тенгіз Утмелідзе, Ростом Яшвілі, Дато Квелідзе, Ліана Абрамішвілі, Лейла Думбадзе. Ансамбль особливо ретельно готувався до виступів у Франції. 18 грудня 1957 р., в першокласному паризькому концертному залі

«Альгамбра» відбувся концерт ансамблю. Повний аншлаг. Парижан полонили ураганний темп грузинських танців і їх притягальна сила. Вони з захватом і захопленням дивилися на пливучих по сцені «білих лебедів» (так прозвала французька преса наших дівчат) і «ідеальних юнаків». Париж був узятий – прем'єра стала світовою сенсацією. Глядачі театру «Альгамбра» – кінозірки, майстри балету, артисти зі світовим ім'ям, армія численних критиків, журналістів і репортерів стоячи, на протязі 20 хвилин, аплодували артистам, дякуючи їм за «чарівні і фантастичні танці».

З триумфом пройшли гастролі ансамблю і в США. Особливо запам'ятався оригінальний прийом глядачам нашого ансамблю в Лос-Анджелесі, «Голлівуд-холі», що вміщає 24.000 глядачів.

У 1967 р. дітище Сухішвілі став першим ансамблем народного танцю, який удостоївся честі виступити на сцені міланського театру «Ла Скала». Після того концерту всі італійські газети написали: «Це не танець, це – політ. Буря на сцені! Їх танець кидає виклик законам гравітації. Союз чоловічої бравади і жіночої граціозності».

«Восьме чудо світу» - саме так охрестила ансамбль "Сухішвілі" міжнародна преса. Грузинський національний балет - це унікальний феномен, який хоча б раз потрібно побачити на власні очі. Грузинські артисти балету - сама досконалість. Це навіть не танець, це - політ. Шторм прямо на сцені!

За 67 років існування колектив ансамблю придбав воістину світову славу. Географія виступів ансамблю охоплює понад 90 країн світу, майже 1800 міст. Їм аплодували такі люди, як Йосип Сталін, Джавархарлар Неру, Фідель Кастро, королі і принци, їхні танці на власні очі бачили 60 мільйонів чоловік. У колекції "Сухішвілі" - нагорода королеви Великобританії.

Тепер всесвітньо відомим ансамблем, що отримав статус «національного балету Грузії», керує вже третє покоління династії Сухішвілі-Рамішвілі. Керівництво ансамблем перейшло в гідні руки, до внуків - Іліко Сухішвілі та Ніно Рамішвілі, названих на честь великих дідуся та бабусі. Іліко-молодший є художнім керівником, а Ніно-молодша - директором ансамблю. Нинішні керівники балету "Сухішвілі" намагаються осучаснити репертуар та костюми. Так вони привертають до грузинських традицій молодь.

Змінюється життя, приходять нові покоління, а сухішвілевці продовжують захоплювати світ.

ІЗРАІЛОВ ТАНХО СЕЛІМОВИЧ – радянський артист балету, балетмейстер, народний артист СРСР. Народився Танхо Ізраїлов в сім'ї кавказьких євреїв 2 грудня 1917 р. в селищі Цовкра Кулинського району.

У 17-річному віці вступив до балетної школи при Бакинському т-рі ім. М.Ф.Ахундова. По закінченні школи став керівником ансамблю. народних. танців у Палаці культури ім. 26-ти комісарів (Баку). У 1934 створив і керував ансамблем танцю гірських євреїв. Зустріч з І.А.Моїсеєвим визначила його творчу долю, він став солістом, а також асистентом балетмейстера в ансамблі народного. танцю СРСР. У 1954-1955 художній керівник ансамблю «Жок» У 1955 закінчив балетмейстерське відділення. ГІТІСу ім. А.В.Луначарського. Брав участь у постановках кавказьких танців і дагестанської лезгинки. В якості дипломної роботи поставив концертну програму для ансамблю. Працював також в театрах; ставив танці в спектаклях «Зоря над Каспієм» (Т-р ім. Н. Єрмоловой), «Женихи» А.І.Токаєва (Моск. т-р сатири), «Шовкове сюзане »А.Каххара (Моск. обл. драм. т-р ім. А.Н.Островського).

З 1955 по 1958 рр. був засновником та працював

художнім керівником ансамблю Туркменської РСР.

З 1958р. Ізраїлов засновник ансамблю танцю Дагестану "Лезгинка". У 1958 році в Дагестані був оголошений конкурс з відбору танцюристів у новий республіканський ансамбль.

З усіх кінців республіки до Махачкали з'їхалися 750 конкурсантів, з яких було обрано всього сорок пар юнаків та дівчат віком від 16 до 25 років. За дев'ять місяців безперервних репетицій була підготовлена концертна програма з 17 номерів. Перший виступ відбувся 11 травня 1958 р. в Махачкалінському театрі імені Горького. Молоді солісти ансамблю «Лезгинка» відразу ж полонили глядачів грамотним виконанням народних танців і прекрасним художнім смаком постановника. Виступали артисти ансамблю в костюмах, виготовлених за ескізами заслуженого діяча мистецтв Дагестану Миколи Лакова. Відразу після першого виступу ансамбль був запрошений до Москви для представлення дагестанської культури в Палаці з'їздів. Після чого почалися гастролі по союзних республікам і зарубіжним країнам.

Багато хореографів і танцюристів по праву вважають Танхо Ізраїлова засновником не лише великого ансамблю, а й усієї танцювальної та хореографічної школи Дагестану і всього Північного Кавказу. Для відтворення древнього танцю і його поширення були докладені титанічні зусилля. Щоб зібрати матеріал для постановки танців, балетмейстер їздив по районах Дагестану, бував на весіллях, шукав елементи народних танців, дизайн костюмів.

На той момент дуже багато колективів претендували на назву «Лезгинка», але авторитет засновника ансамблю зробив свою справу. 60-ті роки 20 століття золотими літерами вписали в історію колективу.

Популярність ансамблю в ці роки гриміла по всьому Радянському Союзу, будь-який концерт викликав

величезний резонанс, люди натовпами годинами стояли в чергах за квитками. Танхо Селімовичу вдалося представити дагестанський фольклор в абсолютно нових і яскравих фарбах, які стали зрозумілі кожній людині на Землі.

Питання для самостійної роботи:

1. Етапи творчої біографії І. Сухішвілі та Н. Рамішвілі.
 2. Проаналізувати танцювальні номери та хореографічні композиції, створені І. Сухішвілі та Н. Рамішвілі в Державному ансамблі танцю Грузії.
 3. Етапи творчої біографії Т. Ізраїлова.
 4. Проаналізувати роботу Т. Ізраїлова як головного балетмейстера найвідоміших колективів світу.
- Література: 4, 5, 13, 14.

Лекція 11

Тема 20. Хореографічна спадщина країн Прибалтики.

План

1. Литовський танцювальний фольклор.
2. Танцювальні традиції Латвії.
2. Історичні та фольклорні особливості танців Естонії.

Основний зміст

Витоки танцювального мистецтва литовського народу сягають дуже в далекі часи, коли литовські племена населяли глухі ліси і болотисті рівнини на берегах Німану. Вони займалися землеробством і скотарством, полюванням і рибальством. З сільським господарством пов'язані були основні свята та обряди литовського народу.

Сільськогосподарські роботи відображені в найдавніших народних танцях, виконувалися при першому вигоні худоби на поле, після закінчення жнив. У ті віддалені часи литовський народ поклонявся силам природи. Відомо, що існували танці, пов'язані з культом бога грому Перуна. Багато рухів цих танців до нас не дійшли. Однак деякі елементи старовинних танців пережили язичницький культ і перейшли в більш пізні народні обряди і танці, що виконувалися на християнських святах.

За своїм характером литовські танці спокійні або стримано жваво. Їм властива простота і безпосередність. З початку до кінця танець виповнюється або плавно, статечно, або весело, жваво, без різких змін ритму. Відмінна риса литовських танців - продуманість побудови, складність композиції, різноманітність і багатство фігур. Саме в малюнку танцю особливо позначилася творча фантазія литовського народу. Всі рухи і перестроювання в танці точно встановлені, ніяка імпрровізація в канонізований малюнку не допускається. Вельми давнього походження в литовській народній хореографії танці, пов'язані з різними моментами сільськогосподарських робіт, з усім працею і побутом литовського селянина.

Один з цих танців - «Ругучай» (колосся) - відображає збирання врожаю, косовицю і збирання колосків. В іншому танці - «Малунеліс» (млин) - складні і хитромудрі перестроювання виконавціввідтворюють обертання жорен, а в одній з фігур виконавцірозташовуються парами як би на чотири крила, які крутяться навколо загального центру, як крила вітряного млина. «Йеvaro-тілтас» (міст) - танець-гра, в якому по черзі то юнаки, то дівчата в перестроюваннях і рухахвідтворюють будівництво мосту з гілок; через цей міст під відповідну пісню проходять інші виконавці.

У танці «Кубелас» (бочка) виконавці сходяться в тісне коло і кладуть руки один одному на плечі, утворюючи групу, що нагадує бочку. Сільські ремесла дали початок танців «Кальв'яліс» (коваль), який супроводжується піснею, що оповідає про роботу коваля, і «Шяучус (Швець), де відображені різні моменти шиття чобіт, наприклад прибивання каблуків, витягування ниток і т. д.

Поширені в Литві танці, які відтворюють образи тварин. З великим гумором і влучною спостережливістю передають вони особливості тварин. З цього циклу в даний час найчастіше виконується танок «Ож'яліс» (козлик). Як багато разів повторюваний відіграш, через весь танець проходить своєрідний хід задерикуватого і заб'якуватого козла. В інших постатях танцюючі зображують, як брикається і буцається козел, іноді підстрибуючи на двох ногах, і навіть відтворюють бійку двох козлів. У танці «Гайдна» (півень) один з виконавців високого зросту зображує старого півня, який рухається важливою, гордовитою походою, оглядає зверху оточуючих, кричить «кукуруіку», витягаючи шию і ляскаючи крилами. Інші виконавці, поменше зростанням, зображують молодих півників, яких старий півень вчить розривати лапою землю, клювати зерна, співати. Але маленькі півники, хитрі й сміливі, не дуже-то бояться свого наставника і вважають за краще грати і битися між собою. Цей жартівливий танець пронизаний тонким гумором.

До цього циклу належить відрізняється витонченістю рухів жіночий танець «Блез-Дінгело» (ластівка), він виконується з невеликими хусточками, зображують тріпочуть крила.

Влучний народний гумор позначився в танцях, що висміюють молоду вдову, задоволену тим, що позбулася старого чоловіка-ледаря, засинає на ходу і т. д.

Основою масових танців є складні перестроювання і переходи танцюючих. Такі танці: «Шустанс» (гучні веселощі), «Муштініс» (удари, удари), «Аплінкініс» (наввипередки по колу). Особливо популярний з танців цієї групи «Суктініс» (крутитися, вертїтися), в якому пари швидко, зі стрімкими поворотами несуться одна за одною по колу. Виконанням веселого, живого танцю «Суктініс» зазвичай закінчуються молодіжні бали-вечірки.

Великий спритності, рухливості, точності руху вимагає від виконавців танець «Микита»; виконавці його - юнаки-тримають в руках довгі палиці, які вони обіграють, то пролазячи під ними, то перестрибуючи через них.

Особливе місце в литовській народній хореографії займають весільні танці. Багато з них збереглися у звичаях села до теперішнього часу. Найдавніший з весільних танців - «Садуте» - виповнюється подругами нареченої на дівич-вечорі, напередодні весілля. Його обрядові коріння особливо виразні. Раніше цей танець виконували на святі літнього сонцестояння, прикрашені вінками дівчата кидали квіти в багаття. У весільному варіанті танцю «Садуте» зміст дещо інше: в ньому дівчата прощаються зі своєю подругою-нареченою, вона залишає їх дівочий коло. Наречена сама в танці не бере участь, основні виконавиці - подружки нареченої, - танцюючи, прикрашають її вінками та квітами. Танець «Садуте» дуже складний, складається з багатьох фігур і масових перестроювань, точно встановлених народним звичаєм.

У деяких місцевостях Литви народне весілля до цих пір розігрується як цілотеатралізована вистава, учасники якого по черзі виконують кожний свій танець. Найбільш поширений з них «танець нареченої», в якому дівчина прощається з усіма хлопцями свого села, супутниками юності, і, нарешті, підійшовши до нареченого, з ним разом закінчує танець, як би віддаючи в його руки свою долю.

Після весільного бенкету починаються танці з участю всіх гостей: виконуються тут будь-які народні танці, причому між родичами нареченого і нареченої родичами часом зав'язується змагання, хто кого перевершить в спритності рухів.

Танцювальна культура Латвії також має декілька ключових моментів свого розвитку. Найстаріші зразки - ігри та танці, що виконувались на святах на честь зустрічі або проводів зими, весни, літа. У важкі часи кріпацтва селяни таємно від панів збиралися у харчевнях, особливо вночі з неділі на понеділок, і тут під музику простих народних інструментів із захопленням заводили танці.

У латиському танці чимало рухів, навіяних процесом сівби, збирання врожаю, смикання льону, роботи на млині. Прикладом подібних танців є хоча б «Судмаліняс» (млин), що виконується під пісеньку, яка розповідає про роботу млина. Позначився у танці і повсякденний побут латиського села: розбивання садку, копання грядок, вирощування квітів.

Майже в кожному груповому латиському танці є фігура «садок» - коло, іноді два «садки» - два концентричні кола. В інших танцях виконавці заплітають тин, прогулюються просікою, в'ють гірлянди, тобто змінюються місцями, рухаючись по колу в протилежних напрямках і обходячи один одного.

У танці «Гатвес-дея» (алея) юнаки та дівчата вишиковуються у дві лінії, перпендикулярні глядачеві, а між ними проходять, як би прогулюючись алеєю, по черзі окремі виконавці тієї та іншої лінії.

Деякі фігури танців відповідають латиським народним орнаментам, що часто зустрічаються, як то: сонечко, зірочка, ялинка/хрестик. Разом з цим танцюючі утворюють «зірочку», шикуються хрестом, квадратом, в чотири або вісім пар тощо.

Такі фігури, зокрема, зустрічаються у танці «Ачкупс», дуже популярному у народі. Наївністю та чистотою віє від танців, що малюють взаємини юнака та дівчини. Ось дівчина, рукодільнича, змотує нитки в клубок і своєю працелюбністю приваблює серце юнака. Такий сюжет танцю «Клубочок». У танці «Анджиньш» (Андрюшенька) юнак, стежачи за дівчиною, співає: «Танцюй, танцюй, дівчино, якщо красиво і легко станцуєш, будеш моєю нареченою». У танці «Цимду паріс» (пара рукавиць) дівчина кокетливо піддражнює свого коханого рукавичками, які вона для нього пов'язала. Витонченістю рухів відрізняється танець «Білка», в якому дівчина має танцювати з легкістю білочки.

Деякі танці отримали назву по тій місцевості, де вони зародилися. Такими є «Алсунгієтіс» Алсунгського району, «Літенієтіс», що виник у районі-Литені, «Руцавієтіс», що виник в області Руцава і дуже поширений по всій Латвії.

У 1920-ті роки, через кілька років після утворення Латвійської Республіки, були сформовані перші народні ансамблі, і почав зростати суспільний інтерес до танців. Однак колекція танцювального матеріалу на той час все ще була дуже вибірковою, і публікувалися лише ті танці, які дослідники вважали за придатні.

У радянські часи спостерігається певний спад у розвитку танцювального фольклору, оскільки заборонялося виконання національних танців, а основу репертуарів колективів складали танці інших країн світу

У 70-х роках вчитель танців Гаррі Суна всерйоз зайнявся традиційними латиськими танцями. З архівних матеріалів він зібрав та опублікував велику латвійську книгу парних танців та пісень, а також написав кілька теоретичних праць. Саме Суна викликав інтерес до традиційного танцю, і багато його учнів продовжили його роботу.

Латиські народні танці можна поділити на парні та групові. Групові поділяються на 2 групи.

Танці з невизначеною кількістю учасників – найстаріший різновид танців, для яких характерні кілька типів композицій — танцюристи вишиковуються в коло або в ряд, слідуючи за лідером танцю; або стоять парами у двох протилежних лавах.

Групові танці із певною кількістю учасників – це відносно новий різновид танців, що виникли з XVIII і розвинулися на початку XX століття. Зазвичай у них танцює певна кількість пар – зазвичай від 2 до 8 пар (рідше – 3. Типове розташування танцюристів - одна пара навпроти іншої пари у ряду, квадраті чи колі. Найпоширеніше розташування - чотири пари у квадраті. Танцювальні композиції та назви запозичені з європейських групових танців та кадрилией, що складаються з 4-6 (до 12 пар) та відповідного музичного супроводу – кадрили, франкчезе, ранкчезе, англезу, екосезу тощо. Ця форма танцю, тим не менш, вважається національною. Особливий вид групових танців – це танці із «запасним» танцюристом або парою танцюристів, які намагаються знайти партнера чи інтегруватися у звичайний малюнок танцю. У цих танцях музиканти часто визначають хід танцю, перериваючи музику у відповідний момент.

Парний танець - останній різновид народного танцю, характерний для XIX століття і першої половини XX століття. На розвиток цих танців вплинула європейська танцювальна мода. Найвідоміші з них – мазурка, райнлендерс, холландер, полька, марш, вальс, угорка, падепа, краков'як. Парні танці також асимілювали народні танці інших народів – німецькі, шведські, польські, естонські тощо. У Латвії є велика різноманітність у

танцювальних кроках. Наприклад, за кроки польки можна виділити до 20 різних варіацій.

Парні зазвичай виконують по колу проти годинникової стрілки.

Основні рухи латиських танців доволі прості: звичайні кроки, біг, підскоки, галоп тощо. А ось фігури латиських народних танців – складні, і саме вони відбивають усю красу танцю.

Найбільш поширений у Латвії танці «Раундер» - груповий танець з трьома обов'язковими складовими - хореографією, піснею та мелодією. Танцюють його переважно статично, в помірному темпі, простими танцювальними рухами. Особливою відмінністю є те, що всі учасники танцю підспівують.

Раундери характеризуються розвитком хореографічної дії слідом за мелодією, а не за текстом, мають необмежену кількість учасників з одним або декількома учасниками посередині або необмежену кількість пар. Провідна композиційна побудова – коло і зазвичай це двоетапний танець – у першій частині учасники ходять по колу, а у другій – повертають лікті або виконують «вінок». Імпровізації в раундерах мало, і зазвичай усі підкоряються суворому регламенту.

Популярність раундери здобули в XIX столітті, коли різні композиційні рішення були запозичені з польки, вальсу, кроків галопу та кадрили, після чого були асимільовані під ранні версії раундерів. Складні та швидкі рухи ускладнювали спів учасників, тому часто використовувалася інструментальна музика.

Перший традиційний латвійський ансамбль народного танцю «Дандарі» було створено у 1980 році. Нині існує близько десяти латвійських фольклорних колективів, які регулярно створюють танцювальні програми.

Народні танці Естонії, поширені в даний час, мають пізніше походження: велика частина їх виникла в ХІХ столітті. Але і до цього в народі існували танці, деякі риси яких позначилися на танцях пізнішого часу.

В епоху феодалізму естонський народ не мав сприятливих умов для розвитку своєї культури і мистецтва. Після тривалої боротьби він потрапив під важкий гніт спочатку «Емецк лицарських орденів, потім шведського королівства. Лицарі і барони, що господарювали в країні, несхвально ставилися до народної творчості і іграм, розуміючи, що пісні і танцю піднімають дух народу. Незважаючи на переслідування і заборони, народ любив свої пісні і танці, звертався до них у години дозвілля, знаходив у них відпочинок і відраду після важкої, виснажливої роботи. За старих часів місцем збору молоді були корчми, заїжджі двори, що стояли або на «великій проїзній дорозі, або у сільській церкві. У середині корчми перебував зазвичай «стовп, біля нього лавка, на якій сидів музикант. Молодь танцювала навколо цього стовпа. Влітку молодь танцювала на току, іноді на площі біля великих гойдалок, які були улюбленою розвагою естонської села.

В естонському селі до останнього часу зберігся старовинний звичай: іграми й танцями відзначати закінчення сільськогосподарських робіт. Влітку багато селян запрошували до себе сусідів із проханням допомогти на полі. Після закінчення роботи господар готував для запрошених частування, кликав музиканта під гру якого молодь заводила танці. Восени, після збирання врожаю (зазвичай на початку листопада), в селі був день загальних веселощів. У цей день ряджені ходили з піснями і танцями з хати в хату, і кожен, до кого вони були, обділяє їх солодощами і усякою їжею. Танці були також необхідною приналежністю народної естонської весілля, причому виконувалися під час весілля як спеціально обрядові, так і

звичайні парні танці. Весілля в естонській селі святкувалася кілька днів: спочатку в будинку нареченої, потім у будинку нареченого. Починали танцювати зазвичай наречений і наречена після першого частування в будинку нареченої. Танцями супроводжувався також найурочистіший момент весілля: обряд одягання на наречену головного убору заміжньої жінки. Наречена танцювала по черзі з усіма своїми майбутніми родичами з боку чоловіка. У цих танцях вона намагалася показати свою грацію і витонченість. У деяких областях Естонії весілля закінчувалася комічним танцем господинь, готували частування, які при цьому собі на спину навішували ложки, горщики, кришки котлів. Цей танець-давав зрозуміти гостям, що весілля закінчена і пора розходитися по домівках.

Старовинні танці були масовими або парно-масовими і виконувалися частіше за все по колу. У записках одного мандрівника XVIII століття є цікаве опис популярного тоді народного танцю «Мустьяла». Танцюючі стають парами і в кожній парі беруться за руки. Перша пара йде на чолі колони, за нею спокійно, плавно слідує всі інші пари, то по колу, то змієюю. Іноді пари розбиваються на дві довгі вигнуті лінії: чоловіки йдуть в один бік, дівчата - в іншу, потім лінії знову з'єднуються, і кожен кавалер бере свою даму за руку. Судячи з опису цей танець нагадує полонез. Елементи його ще залишилися в народі, особливо часто зустрічаються вони в танцях острова Саарема.

Одним з танців, що дійшли до нас з глибокої давнини, є «Таргарехе-Алуніт»-жіночий танець хороводного типу. Виконують його селянки; взявшись за руки, вони виходять один за іншому правим плечем уперед. Повільно рухаючись проти годинникової стрілки, дівчата сходяться в коло, обличчям до центру. Потім, переступаючи з ноги на ногу, як би приминаючи землю

або витоптуючи траву, дівчата нахиляють корпус вперед і високо піднімають тому з'єднані руки. У цих рухах збереглися елементи старовинних обрядів: уклін землі з проханням гарного врожаю.

Супроводом танцю в старовину служило спів або гра на таких народних інструментах, як сопілочка або струнний інструмент «Каннель», схожий на гусла. Пізніше найбільш популярним інструментом стала волинка.

У XIX столітті розширилися зв'язки Естонії з іншими народами і в побут її проникли танці сусідніх країн. На культуру Естонії XIX століття надавала значну вплив російська культура. Естонська молодь, яка служила в армії, приносила на батьківщину російські танці. З Росії прийшла до Естонії кадриль, звичайно, що набула своєрідне забарвлення в середовищі естонської села. Нового характеру набули також і естонські народні танці. Мало-помалу переважне місце в народному побуті зайняли парні танці, що прийшли на зміну груповим і масовим. Особливо широке поширення отримав «Лаба яла вальс» (від слова "ла-баялг" - ступня), виконувався в різних варіантах, з них деякі нагадують звичайний сучасний вальс, інші дуже специфічні і своєрідні. Змінилися й інструменти, під акомпанемент яких виконувалися танці. Волинку поступово витіснила скрипка. Пізніше з'явилася також гармонь.

У другій половині XIX століття репертуар народних танців ще розширився. У побут увійшли польки та інші швидкі по рухах танці. Парні естонські танці найчастіше мають нескладну двохчастинну форму; іноді, проте, зустрічаються танці трьохчастинні, більш складні за своєю побудовою. Порядок фігур в танці і руху кожної фігури точно встановлені, ніякої імпровізації не допускається, пара за парою рухається зазвичай по колу проти годинникової стрілки.

До числа найбільш популярних естонських народних танців відносяться: «Йоксу-полька» - живий, веселий, легкий парний танець, заснований на підскоках поворотах з підскоками і легкому бігу, що показує сама назва танцю, що походить від слова «йокс» - біг.

«Ямаялабаялг» («Ямая» - назва місцевості, «лабаялг» - ступня) - парний танець, виконуваний спокійно і повільно. У першій фігурі танцюючі рухаються плавно, як би прогулюючись пара за парою, піднімаючи при цьому вільну ногу невисоко вперед. Потім ідуть інші фігури: вальс на всій ступні, вальс з простукуванням ногою (пристукують по черзі то хлопець, то дівчина), нарешті, вальс у швидкому темпі. Але перший рух прогулянки повторюється перед кожною з цих фігур.

«Інглізка»- танець парно-масовий, кадрилиного типу, з музичним розміром 2 / 4. Пари шикуються двома рядами, по обидва боки сцени, обличчям один до одного. Деякі фігури кожен ряд виконує окремо, в інших фігурах виконавці двох рядів міняються місцями. Рух польки - одне з основних у цьому танці.

Вельми своєрідний в естонській хореографії «Пульгата-танц» (від слова «пульга» - палиця) - чоловічий масовий танець з палицями. Учасники танцюв кожній руці тримають палицю довжиною приблизно 3 / 4 метри. Починають вони танець, рухаючись один за іншим по колу важкими широкими кроками і спираючись поперемінно то на одну, то на іншу палицю. Ця фігура, як відіграш в пісні, повторюється після кожної наступної. Найбільш характерний рух інших фігур - підскоки, під час яких палицісхрещуються то перед собою, то за спиною, то над головою, то під піднятою ногою. В одній з фігур виконавці кладуть палиці на підлогу хрест-навхрест і перестрибують через них - із клітини в клітину.

Питання для самостійної роботи:

1. Охарактеризувати литовський танцювальний фольклор.
 2. Розкрити особливості танцювальних традицій Латвії.
 3. Охарактеризувати історичні та фольклорні особливості танців Естонії.
- Література: 5, 10, 12.

Лекція 12

Тема 21. Балетмейстерські досягнення хореографів Західної Європи.

План

1. А. Гадес – засновник сучасного іспанського балету, один з найвидатніших танцівників фламенко.
 - Робота в трупі танцівників фламенко Пілар Лопес.
 - Створення власної трупи (1961 р.). Постановка найвідоміших творів іспанських письменників.
 - А. Гадес – директор Національного балету Іспанії (1978-1981 рр.).
 - Дебют у кінематографі (фільми "Кроваве весілля", "Кармен" і "Чаклунська любов").
 - А. Гадес – володар усіх найпрестижніших балетних премій.
2. Державний ансамбль пісні і танцю Польщі «Мазовше» (1948 р.).
 - Історія виникнення назви ансамблю.
 - Внесок Т. Сигетинського, М. Зімінської-Сигетинської, В. Запали.
 - Перші виступи колективу (Варшава, 1950 р.).
 - Унікальні костюми ансамблю пісні і танцю «Мазовше».
 - Ансамбль «Мазовше» належить до найбільших в

світі колективів народного танцю.

3. Створення Угорського державного ансамблю народного танцю (1950 р.).

- Творча спадщина М. Рабаї.
- Концертна діяльність колективу.
- Оригінальність обробки угорського танцювального фольклору в роботах М. Рабаї.

Основний зміст

АНТОНІО ГАДЕС – іспанський танцівник, хореограф, актор, сценарист. Справжнє ім'я - Антоніо Есте́ве Родена́с. Народився 14 листопада 1936 р. в місті Эльда в іспанській провінції Аликанте під час громадянської війни. У 11 років кинув школу, щоб не сидіти на шиї батьків. Способи запрацювати були різні - чистив взуття на вулиці, підносив сумки хазяйка́м, був хлопчиком на побігеньках в готелі і асистентом у тореадора. Одного разу його, що пританцьовував біля вуличного музиканта, побачив продюсер Гаррі Флемінг, який розшукував талановитих танцівників для свого кабаре. Так Тоні потрапив в одно зі знаменитих нічних кабаре Мадрида. Там його примітила знаменита іспанська танцівниця Пилар Лопес, що керувала відомою на усю країну танцювальною трупю. Пилар учила його не лише азам іспанського танцю, але і основам класичного балету. У 15 років Антоніо був вже солістом труп Лопес впродовж дев'яти років, і з її допомогою поміняв ім'я Антоніо Роденаса на звучне Антоніо Гадеса.

У 1961 році він створив власну трупу, в якій поставив найвідоміші твори іспанських авторів. Антоніо Гадес починає ставити балети по Гарсія Лорке і постійно знімається в кіно, благо традиційно іспанський бунтарський дух в 1960-і роки стає загальним для усієї Європи. Трупа Гадеса тріумфально гастролює по світу (не

забуваючи про Африку і Азію), сам він отримує всілякі нагороди як танцівник і визнання як хореограф. У гала-концертах він виступав на рівних з такими світовими зірками, як Алісія Алонсо і Рудольф Нуреев. Він виступав разом Курра Хименес в El Corral de la Moreria в Мадриді.

На той час хореограф вже поставив "Криваве весілля" по Гарсія Лорке - спектакль, що зробив з успішного гастролера "символ Іспанії". У цьому йому допоміг режисер Карлос Саура, що потрапив на одну з репетицій. Союз хореографа і режисера породив три великі фільми про світ фламенко і світі закулісся - "Криваве весілля"(1981), "Кармен"(1983) і "Чаклунську любов"(1985). Прокотившись по міжнародних фестивалях, картини зробили фламенко частиною біографії світу.

У 1978 році Гадес був призначений директором Національного балету Іспанії, в який притягнув кращих артистів і хореографів. Але не спрацював з керівництвом міністерства культури і через три роки пішов у відставку.

Основою хореографії Антонио Гадеса стало полум'яне мистецтво фламенко - своєрідний виконавський стиль, що включає танець, музичний супровід і особливий спосіб співу. Зародився цей стиль на півдні Іспанії. Напевно, найважливішою артистичною заслугою Антонио Гадеса було те, що він зумів ввести в експресивну витонченість академічного і шкільного танцю трагічну несамовитість фламенко. Вишуканість жестів, присутність класичних рухів рук тут об'єднуються з відкритою несамовитістю танцю циганської Андалузії.

1988 - Національна премія Танцю за "вклад у встановлення зв'язку між традицією фламенко і віяннями сучасності в іспанському танці".

ТАДЕУШ СИГЕТИНСЬКИЙ народився 24 вересня 1896 р. у Варшаві. Під час другої світової війни у Сигетинського зародилася ідея створення народного

ансамблю, який, як виявилося, стане творчим і артистичним успіхом. Тадеуш Сигетинський безперервно готувався до цього проекту, збираючи і обробляючи народні пісні і припевки, збираючи інформацію про талановиту молодь. Він обробляв і вигадував народні пісні, написав 20 народних танців(найбільш відомі з них, це "Три польські танці для оркестру" і "Оберек для оркестру"), 28 естрадних пісень, оперы-балет "Карчма на перехресті", "Мазовецькіє нариси" і фортепіанний концерт "Каприччіо".

МІРА ЗИМИНСЬКА-СИГЕТИНСЬКА (Маріана Бужинська в дівоцтві) народилася 22 лютого 1901 р. в Плоцьку. З успіхом виступала у фільмах і драматичному театрі, редагувала сатиричну колонку в "Уранішньому кур'єрові". Її дебют в кіно припав ще на еру німого кіно. Вона спеціалізувалася на комедійних ролях, наприклад, "Пекла, так не можна", "Папа одружується", "Любовні маневри". Після війни вона хотіла повернутися в кабаре і до акторства. Але Тадеуш Сигетинський, поціновувач фольклору і композитор, з яким вона неодноразово виступала, попросив допомогти йому в основі народного ансамблю, і так, в 1948 р. виникло "Мазовше".

ВІТОЛЬД ІДЗІ ЗАПАЛА народився 5 червня 1935 р. у Дзюрові. У 1957–2011 роках працював у Державному ансамблі народної пісні і танцю "Мазовше". Він почав навчатися танцю в Центральному навчальному центрі для художніх інструкторів у Сколімові під керівництвом Леона Войціковського, потім продовжив у Державній балетній школі у Варшаві. Після закінчення навчання в 1957 році розпочав своє професійне життя в «Мазовше», де створив понад тридцять номерів. Також співпрацював з Великим театром – Національною оперою та Польським театром у Варшаві. Вітольд Запала був ініціатором, керівником і хореографом дитячого танцювального колективу «Варшава», створював танці до фільмів, опер і театральних

вистав.

Саме його творча пристрасть, новаторське бачення, любов до фольклору, надзвичайна працьовитість і цікавість до джерел нашої культури дозволили йому здобути заслужене звання «Майстер хореографії».

Вітольд Запала поставив для «Мазовше» кілька десятків танців, національних та регіональних, які були представлені під час виступів колективу по всьому світу. Серед них - «Пустощі та танці з Подеграз, «Танці Люблінські», «Краков'як». «Шамошульські танці», «Щавницькі танці», «Кусоки Свентокшиські», «Lubuskie Winobranie», «Пщина», «Бамберки танцюють і співають великопольські мелодії», «Рондо а ля краков'як» на музику Фридерика Шопена, «Родинні пісні Опольської Сілезії».

Про унікальний талант Вітольда Запали також свідчить його інтерес до старовинних танців і хореографії для фільмів, опер і театральних вистав. Створив мазур для опери «Страшний двір» Станіслава Монюшка. У 1963 році були створені «Карнавал у Віламовіце», «Танці курпі» та «Полонез». 1968 рік – хореографія пісень, танців та пастуших ігор з Юргова. У 1972 році мазур для «Садиби з привидами», поставленої Станіславом Монюшком для Великого театру у Варшаві. У 1978 році була створена хореографія для Польсько-американської фольклорної компанії «Krakowiaka i Tańców góralskich». У 2012 році він поставив мазура в опері «Страшний двір» для Ансамблю народного танцю «Варшава» Академії фізичного виховання імені Юзефа Пілсудського. Через три роки та ж група поставила хореографію «Картина Кракова» на музику Кароля Курпінського.

В. Запала готував молодь до польських та міжнародних конкурсів, а також до участі у фольклорних фестивалях, що організовуються по всьому світу.

Помер 9 вересня 2020 р.

«Вся його творча діяльність, багатство заслуг для рідної культури та невичерпна цінність робіт, які він створив, є доказом того, що ми мали справу з Художником, який заслуговує на найбільше визнання, повагу та захоплення», - зазначає Міністерство культури та національної спадщини Польщі.

"Мазовше" - один з найбільших художніх ансамблів у світі, що черпає багатство народного танцю, пісні, припевок і звичаїв. Назва ансамблю походить від центрального регіону Польщі - Мазовії(пл. Mazowsze), проте репертуар "Мазовша" досить швидко розширився завдяки фольклору інших регіонів. Сьогодні серед досягнень ансамблю сценічні постановки з 42 регіонів. Різноманітність це те, що понад усе захоплює в польському народному костюмі. У "Мазовша" 42 розроблених етнографічних регіону, а впродовж одного концерту(залежно від його характеру) можна побачити близько 20 з них. Костюми відрізняються не лише походженням, але і кольорами, багатством обробки і матеріалами, з яких вони зроблені.

Офіційно "Мазовше" було засноване декретом Міністра культури і мистецтва від 8 листопада 1948 р. Керівництво Мазовецького народного ансамблю пісні і танцю(так спочатку називалося сьогоденне "Мазовше") було передане професорові Тадеушу Сигетинському, чиїм завданням повинна була стати турбота про традиційний репертуар, що спирається на пісні, припевики і танці мазовецької села і регіональну художню традицію.

М. Зиминська залишила кар'єру актриси і зайнялася організаційними справами, Сигетинський обробляв оригінальні народні пісні, спираючись на багатий досвід(читав Оскара Кольберга, співпрацював з радіо, театром, шукав взаєморозуміння з молоддю).

Репетиційно-організаційною базою ансамблю став

довоєнний санаторій, палацово-парковий комплекс "Каролин" в підваршавських Отрембусах. Там був організований перший набір в ансамбль. Першим учасникам ансамблю було не більше 16 років. Вони відбувалися, в основному, з мазовецьких сіл, привозили з собою в Каролин прекрасні мелодії, оригінальні костюми і свій таланти, молодість і захопленість фольклором. Після дворічних репетицій була підготовлена художня програма, представлена 6 листопада 1950 р. на сцені Польського театру у Варшаві. Первинна програма складалася з пісень і танців центральної Польщі - Опочно, Курпії.

Після варшавської прем'єри між черговими концертами, шліфовкою програми, планами на майбутнє приймалися найважливіші для ансамблю рішення. Вже в 1951 році "Мазовше" поїхало підкорювати світ, розпочавши з єдино правильного в ті часи напрямку - СРСР. Через три роки польська влада вирішила показати "Мазовше" за залізною завісою - 1 жовтня 1954 р. ансамбль виступив в Парижі. А через шість років (1960 р.) "Мазовше" перепливало Атлантику - виступило в США і Канаді.

Нагороди і почесні звання Державного Ансамблю Народної Пісні і Танцю ім. Тадеуша Сигетинського: Державна премія I міри - 22.07.1951 р., Прапор Труда II класу - 15.01.1953 р., Прапор Труда I класу - 22.07.1955 р., 4 третіх нагороди "Фестивалю Балет" - 1957 р. - Бразилія, за фільм, записаний з "Мазовшем" в 1954 р. в Парижі, Золота Медаль у Брюсселі - 12.04.1958 г.

МІКЛОШ РАБАЇ

У 1950 році в країні був створений Державний Народний ансамбль (художній керівник - лауреат премії Кошута Міклош Рабаї, керівник танцювальної групи - Золтан Матюш), що завоював шир. популярність не лише в Угорщині, але і далеко за її межами.

Створюючи цей ансамбль, фахівці хореографічного і вокального мистецтва виконали величезну попередню роботу, вони записували в угорських селах і селах мотиви народних пісень і танців, прослуховували здібних співаків. Танцювальна група була відібрана з 1200 молодих танцюристів . З самого початку його відрізняла висока духовна енергія. Багато хто із створених їм творів увійшов до золотого фонду загальної угорської культури.

Угорські народні мелодії і танці користуються любов'ю не лише слухачів, але і виконавців багатьох країн. Їх охоче включають у свій репертуар як професійні танцюристи і співаки, так і колективи художньої самодіяльності.

Питання для самостійної роботи:

1. Етапи творчої біографії А. Гадеса.
 2. А. Гадес – король фламенко.
 3. Проаналізувати танцювальні номери та хореографічні композиції, створені В. Запалою в державному народному ансамблі пісні і танцю Польщі «Мазовше».
 4. Угорський державний ансамбль народного танцю (історія створення та розвитку колективу, репертуар, концертна діяльність).
- Література: 4, 5, 12.

Навчальне видання

ЗРАЗКИ НАРОДНОЇ ХОРЕОГРАФІЇ

Конспект лекцій

Освітньої програма НАРОДНА ХОРЕОГРАФІЯ

галузі знань 02 Культура і мистецтво
спеціальності 024 Хореографія
факультету Хореографічного мистецтва

Укладачі

Островська Каріна Володимирівна,
завідувач кафедри народної хореографії, доцент
Бортник Катерина Віталіївна,
кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри народної
хореографії, доцент.

Друкується в авторській редакції

Комп'ютерний набір та верстка Островська К. В.

План 2024

Підписано до друку
Формат 60x84/16, Гарнітура «Times».
Папір для мн. ап. Друк ризограф.
Ум. друк. арк. Обл. вид. арк. Тираж 50. Зам. №

Надруковано в копіювальному центрі ФОП Іванової М. А,
свідоцтво В01 № 057818 м. Харків, віл. Римарська, 3/5
т. (057) 764-93-64, 755-79-12